31761 07448450 2

Poland. Gonstitution 1921
Projekty konstytucji

JN
6753
1920
A5

WYDAWNICTWO KANCELARJI CYWILNEJ
NACZELNIKA PAŃSTWA

PROJEKTY KONSTYTUCJI RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

PROJEKT KOMISJI KONSTYTUCYJNEJ SEJMU USTAWODAWCZEGO

WARSZAWA 1920

PROJEKT
KOMISJI KONSTYTUCYJNEJ
SEJMU USTAWODAWCZEGO

WYDAWNICTWO KANCELARJI CYWILNEJ NACZELNIKA PAŃSTWA

PROJEKTY KONSTYTUCJI

RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

PROJEKT KOMISJI KONSTYTUCYJNEJ SEJMU USTAWODAWCZEGO

WARSZAWA
1920

UNIVERSITY OF TORONTO
SEP 10 1970
LIBRARY

JN
6753
1920
A5

CZCIONKAMI DRUKARNI ŚW. WOJCIECHA W POZNANIU.

Wstęp.

„Projekt Ustawy Konstytucyjnej", poniżej podany, jest dziełem komisji konstytucyjnej Sejmu Ustawodawczego.

Komisję konstytucyjną, pierwotnie z 30, później z 31 członków złożoną, powołał Sejm Ustawodawczy już na drugiem posiedzeniu d. 14 lutego 1919 r. Komisja ukonstytuowała się w d. 15 lutego 1919 r. Praca jej nad konstytucją rozpoczęła się jednak dopiero w maju 1919 r., bo dopiero d. 3 maja 1919 r. uchwaliła Rada Ministrów „Projekt Deklaracji Konstytucyjnej" (druk sejmowy Nr. 443 A.), a przedstawiła go, jako projekt rządowy, Sejmowi Ustawodawczemu w d. 6 maja 1919 r.

Skład komisji konstytucyjnej był następujący: Seyda Władysław (przewodniczący), Rataj Maciej (zastępca przewodniczącego), Niedziałkowski Mieczysław (sekretarz), Bagiński Kazimierz, Bardel Franciszek, Cieśla Adam, Daszyński Ignacy, Dubanowicz Edward, Ks. Dziennicki Stanisław, Erdman Alfons, Fichna Bolesław, Głąbiński Stanisław, Grzędzielski Władysław, Grünbaum Izaak, Halban Alfred, Kamieniecki Witold, Kiernik Władysław, Korfanty Wojciech, Marek Zygmunt, Matakiewicz Antoni, Osiecki Stanisław, Putek Józef, Radziszewski Henryk, Rajski Józef, ks. Stychel Antoni, Suligowski Adolf, Tabor Jan, Tarnawski Leonard, ks. arcyb. Teodorowicz Józef, Zagórski Jan.

Przeprowadzone w Sejmie Ustawodawczym d. d. 9, 10 i 13 maja 1919 r. pierwsze czytanie rządowego „Projektu Deklaracji Konstytucyjnej" ustaliło opinję, że komisja konstytucyjna powinna opracować nie deklarację konstytucyjną, lecz ustawę konstytucyjną, W myśl tej opinji podjęta została przez komisję praca nad ustawą konstytucyjną.

Praca ta była bardzo utrudniona, ponieważ projekt rządowy miał formę deklaracji, a nie ustawy konstytucyjnej, nie można zaś było uzyskać zgody w łonie komisji dla przyjęcia za podstawę obrad jednego z tych projektów ustawy konstytucyjnej, które wyszły z łona Sejmu. Wobec tego rząd wniósł d. 3 listopada 1919 r., uchwalony na posiedzeniu Rady Ministrów w d. 1 listopada 1919 r., „Projekt Ustawy Konstytucyjnej" (druk sejmowy Nr. 443 F.). Projekt ten przekazał Sejm Ustawodawczy komisji konstytucyjnej bez dyskusji d. 4 listopada 1919 r. Ponieważ prace komisji konstytucyjnej były już w toku, trzeba było część Ustawy Konstytucyjnej, dotąd opracowaną, poddać przejrzeniu i przerobieniu względnie dostosować ją do projektu rządowego.

D. 13 grudnia 1919 r. miejsce gabinetu Ignacego Paderewskiego zajął gabinet Leopolda Skulskiego. Nowomianowany Prezydent Ministrów zgłosił pismem

z d. 21 stycznia 1920 r. poprawki do projektu rządowego (druk sejmowy Nr. 1353). Poprawki te dotyczyły, między innemi, zasadniczych kwestyj, jako to: utworzenia Senatu, zamiast Straży Praw, i wyboru Naczelnika Państwa przez Sejm i Senat, zamiast w drodze plebiscytu, i zostały wzięte pod uwagę w dalszych pracach komisji.

Rozpoczęte w maju 1919 r. obrady nad konstytucją ukończyła komisja konstytucyjna d. 11 czerwca 1920 r. W czasie tym odbyła komisja 100 posiedzeń, nie licząc posiedzeń podkomisyj, a mianowicie w czasie od 3 maja 1919 r. do 3 listopada 1919 r., t. j. do czasu wniesienia rządowego projektu ustawy konstytucyjnej — 22 posiedzenia, od 3 listopada 1919 r. do 21 stycznia 1920 r., t. j. do dnia wniesienia poprawek do projektu rządowego — 20 posiedzeń, a od 21 stycznia 1920 r. do 11 czerwca 1920 r. — 58 posiedzeń. Posiedzenia komisji poświęcone były jednak z konieczności także innym nagłym sprawom o charakterze konstytucyjnym, jako to: wyborom w b. zaborze pruskim, ustawie o obywatelstwie i t. p.

Przewodniczył komisji konstytucyjnej, od chwili jej ukonstytuowania się do 1 czerwca 1919 r., poseł Władysław Seyda, od 1 czerwca 1919 r. do 4 czerwca 1920 r. — poseł Maciej Rataj, a od 4 czerwca 1920 r. do 11 czerwca 1920 r. — poseł Edward Dubanowicz.

Referaty w komisji wygłosili następujący posłowie: Głąbiński o „Prawach i obowiązkach obywateli", Dubanowicz o „Rzeczypospolitej, Zmianie konstytucji, Sądach administracyjnych i Mniejszościach narodowych", Rataj o „Władzy ustawodawczej i Najwyższej Izbie Kontroli", Buzek o „Samorządzie i Ustroju administracyjnym państwa", Fichna o „Prezydencie Rzeczypospolitej", Niedziałkowski o „Izbie Pracy", Tarnawski o „Sądownictwie" i Kiernik „O pojęciu własności".

W chwili ukończenia obrad komisji skład jej był następujący: Dubanowicz Edward (przewodniczący), ks. Lutosławski Kazimierz (zastępca przewodniczącego), Kosmowska Irena (sekretarz), Balicka Gabrjela, Bobek Paweł, Bochenek Józef, Buzek Józef, Cieśla Adam, Czapiński Kazimierz, Daszyński Ignacy, ks. Dziennicki Stanisław, Federowicz Jan Kanty, Fichna Bolesław, Głąbiński Stanisław, Grünbaum Izaak, Grzędzielski Władysław, Harasz Antoni, Kamieniecki Witold, Kiernik Władysław, ks. Klos Józef, ks. Maciejewicz Stanisław, Niedziałkowski Mieczysław, Piotrowski Adam, Poniatowski Juljusz, Rataj Maciej, Steinhaus Ignacy, ks. Stychel Antoni, Szymborski Juljan, Niedbalski Serwacy, ks. arcyb. Teodorowicz Józef, Zmitrowicz Józef.

Podstawą prac komisji konstytucyjnej był projekt rządowy z d. 1 listopada 1919 r. oraz zgłoszone przez rząd poprawki do tego projektu z d. 21 stycznia 1920 r.

Ponadto materjał prac dla komisji konstytucyjnej stanowiły następujące projekty, które wyszły z łona Sejmu:

1) „Podstawa Ładu Rzeczypospolitej Polskiej", projekt konstytucji, zgłoszony w formie wniosku nagłego przez Klub Polskiego Stronnictwa Ludowego („Wyzwolenie"), druk sejmowy Nr. 443 („Proj. Konst. Rzeczyp. Pol.", proj. Nr. 111);

2) „Tymczasowa Ustawa Konstytucyjna Rzeczypospolitej Polskiej", projekt, zgłoszony w formie wniosku przez posła Mieczysława Niedziałkowskiego i tow. (Związek Polskich Posłów Socjalistycznych), druk sejmowy Nr. 443 C („Proj. Konst. Rzeczyp. Pol.", proj. Nr. IV);

3) „Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej", zgłoszony w formie wniosku nagłego przez posła Stanisława Głąbińskiego i tow. (Związek Sejmowy Ludowo-Narodowy), druk sejmowy Nr. 443 D („Proj. Konst. Rzeczyp. Pol.", proj. Nr. V);

4) „Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej", zgłoszony w formie wniosku przez Józefa Buzka i tow., druk sejmowy Nr. 443 E („Proj. Konst. Rzeczyp. Pol.", proj. Nr. VI).

Projekt, opracowany przez komisję konstytucyjną w trzeciem czytaniu, został przedstawiony na plenum Sejmu Ustawodawczego w d. 8 lipca 1920 r. i był przedmiotem obrad sejmowych w drugiem czytaniu w d. d. 8 i 16 lipca 1920 r., poczem obrady zostały odroczone.

Projekt przyjmuje, między innemi, jako zasadę: organ ustawodawczy dwuizbowy, składający się z Sejmu oraz z Senatu, wybranego w przeważnej części w głosowaniu stosunkowem przez Sejm z osób z poza jego grona, następnie — wybór Naczelnika Państwa przez Zgromadzenie Narodowe, t. zn. przez Sejm i Senat, razem połączone.

Projekt komisji konstytucyjnej składa się ze 131 artykułów. Do 60 z nich zgłoszone są przez mniejszość komisji poprawki. Najważniejsze z poprawek dotyczą ustroju władzy ustawodawczej (jednoizbowości Sejmu), wyboru Naczelnika Państwa przez plebiscyt (w głosowaniu na 2 kandydatów, wybranych przez Sejm, względnie wyboru przez Naczelnika Państwa przez Zgromadzenie Narodowe, złożone z elektorów, wybranych według sejmowej ordynacji wyborczej w ilości podwójnej w stosunku do ustawowej liczby posłów sejmowych), Izby Pracy, prawa własności i mniejszości narodowych.

Dołączony do tekstu skorowidz obejmuje również wszystkie poprawki, zgłoszone do projektu komisji konstytucyjnej.

Wydawnictwo niniejsze stanowi uzupełnienie wydanej w marcu 1920 r. przez Kancelarję Cywilną Naczelnika Państwa książki p. t.: „Projekty Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej".

Warszawa, w sierpniu 1920 r.

Ustanowienie konstytucji nowej Polski stało się po upadku obcej przemocy w kraju, po osiągnięciu zjednoczenia i niepodległości Ojczyzny, naczelnem zadaniem zebranego w lutym 1919 roku Sejmu Ustawodawczego w Warszawie.

Sejm, natychmiast po ukonstytuowaniu się, powziął d. 20 lutego 1919 r. krótką uchwałę, normującą tymczasowo wzajemny stosunek naczelnych władz państwa, właściwą zaś pracę nad budową ustroju państwowego przekazał komisji konstytucyjnej, utworzonej d. 25 lutego 1919 r.

Zadanie komisji natrafiło odrazu na trudności niezwykłej miary. Sam Sejm wymagał pewnego czasu do wytworzenia się w nim warunków normalnej pracy ustawodawczej, do ustalenia się w nim pojęć i wyjaśnienia ogólnych stosunków politycznych. Sejm stanął w dodatku wobec niecierpiących zwłoki zagadnień bieżącego życia politycznego. Tworzyło się od początku, od fundamentów, całe dzisiejsze państwo polskie. Wszystkie stosunki i dziedziny życia wielkim głosem domagały się od Sejmu twórczej pracy ustawodawczej. Sejm nie mógł się poświęcić wyłącznie, a nawet głównie, sprawie konstytucji. Obierając drogę odmienną mógł był dojść wcześniej do ustawy konstytucyjnej, pozostawiłby wszakże państwo bez wojska i skarbu, bez uporządkowanej administracji, naraziłby je na kataklizmy, wynikłe z mechanicznego zatamowania rozwoju obudzonego do nowego życia społeczeństwa.

Kiedy zaś już stosunki te ułożyły się w sposób, pozwalający na podjęcie normalnej pracy, kiedy w komisji konstytucyjnej zgromadził się już pewien zasób sił, które jakkolwiek odrywane co chwila od swego zadania, główną uwagę poświęciły sprawie konstytucji, i wówczas jeszcze, w drodze ich dobrych chęci, stanęły inne przeszkody, bardziej uchwytne.

I na komisję, podobnie jak i na cały Sejm, przypadł obowiązek zajęcia się szeregiem spraw bieżących, mniej lub więcej związanych

z głównym przedmiotem jej pracy: sprawą przedstawicielstwa w Sejmie kresów zachodnich i wschodnich, traktatem wersalskim, sprawą ustawy o obywatelstwie polskiem, sprawą likwidacji Wydziału Krajowego w Małopolsce i t. p. Przypadły one głównie na pierwszy, początkowy okres prac komisji i zajęły jej blisko jedną trzecią część ogólnej liczby posiedzeń, które bez uwzględnienia częstych zebrań, wyłonionych przez komisję podkomisyj, doszły w dniu 11 maja do pokaźnej cyfry 109 sesyj. Dopiero pozostałą resztę czasu mogła była komisja poświęcić niepodzielnie głównemu swemu zadaniu, którego szybkiemu i łatwemu spełnieniu przeciwstawiły się jeszcze inne poważne trudności wewnętrzne. Była nią przedewszystkiem, mimo ułatwień podanych przez wielką naszą Konstytucję 3 Maja, trudność bezpośredniego nawiązania szczegółów budowy współczesnego ustroju państwowego do własnej przeszłości państwowej, z drugiej zaś strony był nią brak jakiegokolwiek konkretnego projektu konstytucyjnego, któryby mógł posłużyć komisji za formalną podstawę jej obrad.

Istniał już wprawdzie w chwili otwarcia obrad komisji nad tym przedmiotem cały szereg rozmaitych projektów konstytucyjnych. Pomijając prace indywidualne (St. Hłaski i J. Polaka, T. Jankowskiego), pomijając „Projekt Konstytucji Państwa Polskiego i Ordynacji Wyborczej Sejmowej", opracowany przez Komisję t. zw. Tymczasowej Rady Stanu Królestwa Polskiego, był już gotowy przekazany nieoficjalnie Sejmowi przez Rząd d. 5 kwietnia 1919 r. „Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej", opracowany przez ankietę rzeczoznawców, zaproszonych przez Rząd; d. 6 maja 1919 r. została nadto wniesiona przed Sejm uchwalona na posiedzeniu Rady Ministrów z d. 3 maja „Deklaracja Konstytucyjna", bezpośrednio zaś po jej wniesieniu i odbyciu nad nią debat sejmowych zostały jeszcze w ciągu tegoż miesiąca maja 1919 r. przedstawione Sejmowi i komisji konstytucyjnej: „Podstawa Ładu Rzeczypospolitej Polskiej", jako projekt Pol. Str. Lud. „Wyzwolenie" z d. 9 maja, „Tymczasowa Ustawa Konstytucyjna Rzeczypospolitej Polskiej", jako projekt Zw. P. P. S. z d. 27 maja, nakoniec „Projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej", wniesiony przez Zw. Lud. Nar., i tak samo zatytułowany projekt, wniesiony przez członków Klubu Pracy Konstytucyjnej pod tą samą datą d. 30 maja.

„Deklaracja Konstytucyjna", wniesiona na Sejm d. 6 maja, nie uzyskała tu wszakże dostatecznego poparcia z żadnej strony. Przeważyła opinja, iż zadaniem Sejmu i Komisji konstytucyjnej jest nie opracowanie ogólnego zarysu zasad konstytucyjnych, jakie zawierała deklaracja, ale uchwalenie pełnej ustawy konstytucyjnej. Z pozostałych projektów żaden nie uzyskał warunków, potrzebnych do tego, ażeby mógł być przez komisję wzięty za formalną podstawę obrad. Idąc jedyną otwartą drogą, zaproponowaną przez sprawozdawcę, Komisja musiała się podjąć samoistnego opracowania całego przedmiotu, dzieląc go w tym celu na referaty, z których rozdział o ogólnej formie rządu powierzono p. Dubanowiczowi, rozdział o prawach i obowiązkach obywatelskich — p. Głąbińskiemu, sprawę organizacji pracy i własności nadto zaś rozdział o władzy ustawodawczej — p. p. Niedziałkowskiemu i Kiernikowi, o władzy wykonawczej — p. p. Fichnie i Dubanowiczowi, o samorządzie i autonomji — p. p. Bardlowi i Kamienieckiemu, następnie — p. p. Buzkowi i Dubanowiczowi, rozdział o sądownictwie — p. p. Tarnawskiemu i Matakiewiczowi, zmianę konstytucji — p. Dubanowiczowi. Dodatkowe referaty o N. Izbie Obr. i o sądownictwie administracyjnem objęli p. p. Rataj i Dubanowicz. Referenci mieli za zadanie zużytkować w swych działach wszystkie dotychczasowe projekty, jako materjał rzeczowy, i na tej podstawie przedstawić komisji, każdy w swoim zakresie, propozycje, mające służyć jako formalny substrat obrad komisyjnych. Komisji, jako całości, pozostawało ciężkie w tych warunkach zadanie — uzgodnienie stawianych wniosków i wytworzenie z nich żywej i organicznie związanej całości.

W ciągu tej żmudnej i powolnej pracy komisji został d. 1 listopada 1919 r. uchwalony, a d. 3 listopada — wniesiony na Sejm rządowy projekt konstytucji p. n.: „Ustawa Konstytucyjna Rzeczypospolitej Polskiej". Przesilenie gabinetowe, wybuchłe pod koniec tego miesiąca, pozbawiło go wprawdzie rychło aktualności, wysunęło jednak w jego miejsce projekt nowy, przyjęty za podstawę przy tworzeniu się gabinetu grudniowego. Upłynął jeszcze jeden miesiąc — styczeń bieżącego roku — zanim ostatni z tych projektów mógł się stać formalną podstawą obrad komisji. Z chwilą wniesienia go na komisję d. 21 stycznia 1920 r. w formie „Poprawek" do poprzedniego projektu rządowego, po uzgodnieniu go z dotychczas uchwalonemi

wnioskami, komisja weszła na ostateczne, pod każdym już względem normalne tory pracy, której rezultatem jest niniejszy, Wysokiemu Sejmowi do uchwalenia przedstwiony, projekt Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Projekt ten nie jest bynajmniej wynikiem jednomyślnych uchwał komisji. W bardzo wielu i to najistotniejszych punktach projektu (konstrukcja ciała ustawodawczego, sposób wyboru głowy państwa, sprawa organizacji pracy i własności) uchwały obowiązujące doszły do skutku tylko większością głosów i to czasami większością bardzo nieznaczną. Podając wszystkie vota mniejszości obok tekstu, ustalonego przez większość w przedłożonym projekcie, komisja oddaje Wysokiemu Sejmowi pełną możność rozpatrzenia się w kierunku i celu wyłonionych przeciwieństw.

Komisja konstytucyjna wnosi:

Wysoki Sejm uchwalić raczy:

załączony projekt ustawy konstytucyjnej.

Warszawa, dnia 12 czerwca 1920 roku.

Przewodniczący i sprawozdawca

(—) E. Dubanowicz.

USTAWA

z dn. ..... 1920 r.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej.

BRZMIENIE PROPONOWANE PRZEZ WIĘKSZOŚĆ KOMISJI.

W Imię Boga Wszechmogącego!

My, Naród Polski, dziękując Opatrzności za wyzwolenie nas z półtorawiekowej niewoli, wspominając z wdzięcznością męstwo i wytrwałość ofiarnej walki pokoleń, które najlepsze wysiłki swoje sprawie niepodległości bez przerwy poświęcały, nawiązując do świetnej tradycji wiekopomnej Konstytucji Trzeciego Maja — dobro całej, zjednoczonej i niepodległej Matki-Ojczyzny mając na oku, a pragnąc Jej byt niepodległy, potęgę i bezpieczeństwo oraz ład społeczny utwierdzić na wiekuistych zasadach prawa i wolności,

VOTA MNIEJSZOŚCI.

ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

W 5. wierszu od końca po wyrazach: „obywatelom Rzeczypospolitej równość“ dodać: „wyznaniom i narodowościom swobodę rozwoju“.

pragnąc zarazem zapewnić rozwój wszystkich Jej sił moralnych i materjalnych dla dobra całej, odradzającej się ludzkości, wszystkim obywatelom Rzeczypospolitej równość, a pracy poszanowanie, należne prawa i szczególną opiekę państwa zabezpieczyć, tę oto ustawę konstytucyjną na Sejmie Ustawodawczym Rzeczypospolitej Polskiej uchwalamy i stanowimy.

ROZDZIAŁ I.

Rzeczpospolita.

Art. 1. Państwo polskie jest Rzecząpospolitą.

P. P. S.

Artykuł ten winien brzmieć: „Państwo polskie jest wolną i niepodległą Rzecząpospolitą. Cała władza w Rzeczypospolitej Polskiej pochodzi od ogółu obywateli państwa".

Art. 2. Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu. Organami Narodu w zakresie ustawodawstwa są Sejm i Senat, w zakresie władzy wykonawczej — Prezydent Rzeczypospolitej łącznie z odpowiedzialnymi ministrami, w zakresie wymiaru sprawiedliwości — niezawisłe sądy.

1) P. S. L. (WYZWOLENIE).

Zamiast słów „należy do Narodu" winno być: „pochodzi od Narodu".

2) P. S. L., P. S. L. (WYZWOLENIE), N. P. R., ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Skreślić słowa: „i Senat".

3) P. S. L. (WYZWOLENIE) i N. P. R.

Zamiast „Prezydent Rzeczypospolitej" winno być: „Naczelnik Państwa".

4) P. S. L. (WYZWOLENIE).

Po słowie „odpowiedzialnymi" dodać „przed Sejmem".

ROZDZIAŁ II.

Władza Ustawodawcza.

Art. 3. Zakres ustawodawstwa państwowego obejmuje stanowienie wszelkich praw publicznych i prywatnych i sposobu ich wykonania.

Rozporządzenia władzy, z których wynikają prawa lub obowiązki obywateli, mają moc obowiązującą tylko wtedy, gdy oparte są na ustawach i na nie się powołują.

Ustawy państwowe określą, w jakim zakresie poszczególne przedmioty ustawodawstwa, zwłaszcza z dziedziny administracji, kultury i gospodarstwa, będą przekazane reprezentacjom samorządów.

1) P. S. L.

W ustępie 2. zamiast słów: „gdy oparte są na ustawach i t. d.“ wstawić słowa: „gdy zostały wydane z upoważnienia ustawy i z powołaniem się na nią“.

2) P. P. S.

Dodać na końcu słowa:

„Żadna ustawa nie może być wydana bez zgody Sejmu, wyrażonej w sposób, regulaminowo ustalony.

Ustawa, uchwalona przez Sejm, zyskuje moc obowiązującą w terminie, przez nią samą określonym“.

Art. 4. Ustawa państwowa ustala corocznie budżet państwa na rok następny.

Art. 5. Ustalanie stanu liczebnego wojska i zezwalanie na coroczny pobór rekruta może nastąpić jedynie w drodze ustawodawczej.

P. P. S.

Po wyrazach „pobór rekruta“ dodać: „ustalanie przepisów służbowego regulaminu wojskowego“.

Art. 6. Zaciągnięcie pożyczki państwowej, zbycie, zamiana i obciążenie nieruchomego majątku państwowego, nałożenie podatków i opłat publicznych, ustanowienie ceł i monopolów, ustalenie systemu monetarnego jako też przyjęcie gwarancji finansowej przez państwo — nastąpić może tylko na mocy ustawy.

Art. 7. Rząd przedstawi corocznie zamknięcie rachunków państwowych do parlamentarnego zatwierdzenia.

Art. 8. Sposób wykonania parlamentarnej kontroli nad długami państwa określi oddzielna ustawa.

Art. 9. Do kontroli całej administracji państwowej pod względem finansowym, badania zamknięć rachunków państwa, przedkładania corocznie Sejmowi wniosku o udzielenie lub odmówienie rządowi absolutorjum — jest powołana Najwyższa Izba Obrachunkowa, oparta na zasadzie kolegjalności i niezależności sędziowskiej jej członków, usuwalnych tylko uchwałą Sejmu, większością $^3/_5$ głosujących. Organizację Najwyższej Izby Obrachunkowej i sposób jej działania określi szczegółowo osobna ustawa.

Art. 10. Prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje rządowi i Sejmowi.

1) P. P. S.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Prawo wnoszenia projektów ustaw na Sejm przysługuje:

a) poszczególnym frakcjom, zarejestrowanym w Prezydjum sejmowem;

b) poszczególnym posłom, w liczbie nie mniejszej od piętnastu;

c) Prezydentowi Rzeczypospolitej, Radzie Ministrów i każdemu ministrowi zosobna;

d) Izbie Pracy, w myśl art. 70 niniejszej ustawy konstytucyjnej;

e) bezpośrednio obywatelom Rzeczypospolitej Polskiej, posia-

dającym czynne prawo wyborcze, w liczbie nie mniejszej od stu tysięcy.

Projekty ustaw, zgłaszane bezpośrednio przez obywateli, winny być wnoszone na ręce Marszałka Sejmu w formie oświadczenia na piśmie z podpisami własnoręcznemi, poświadczonemi przez urzędy gminne lub władze sądowe".

2) N. P. R.

Na końcu dodać: „Naczelnikowi Państwa, Izbom Pracy oraz obywatelom na warunkach i w granicach, osobną ustawą określonych".

3) P. S. L. (WYZWOLENIE).

Na końcu dodać: „i izbom gospodarczym oraz bezpośrednio obywatelom Rzeczypospolitej Polskiej, posiadającym czynne prawo wyborcze i w liczbie nie mniejszej od 100 tysięcy. Projekty ustaw, zgłaszane bezpośrednio przez obywateli, winny być wnoszone na ręce Marszałka Sejmu na piśmie z podpisami własnoręcznemi, poświadczonemi przez urzędy gminne lub władze sądowe".

4) ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Dodać: „mianowicie poszczególnym frakcjom, zarejestrowanym w Prezydjum sejmowem. Prawo to przysługuje również nie mniej, niż 100.000 obywatelom Rzeczypospolitej, posiadającym

pełnię praw politycznych. Osobna ustawa określi sposób zgłaszania projektów ustaw przez obywateli".

5) P. S. L.

Dodać na końcu: „oraz obywatelom na warunkach i w granicach, osobną ustawą określonych".

Art. 11. Sejm składa się z posłów, wybranych na lat 5, licząc od dnia otwarcia Sejmu, w głosowaniu powszechnem, tajnem, bezpośredniem, równem i stosunkowem.

P. P. S. i P. S. L. (WYZWOLENIE).

Zamiast: „na lat 5", winno być: „na lat 3".

Art. 12. Prawo wybierania ma każdy obywatel polski bez różnicy płci, który w dniu ogłoszenia wyborów ukończył lat 21, nie jest na mocy orzeczenia sądowego pozbawiony praw i zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od przedednia ogłoszenia wyborów w Dzienniku Ustaw. Prawo głosowania może być wykonywane tylko osobiście. Wojskowi w służbie czynnej nie mają prawa głosowania.

P. P. S.

Zamiast: „lat 21" winno być: „lat 20". Wyrazy: „Wojskowi i t. d." skreślić.

Art. 13. Prawo obieralności ma każdy obywatel, mający prawo wybierania do Sejmu, niezależnie od miejsca zamieszkania, o ile ukończył lat 25. Prawo wybieralności posiadają także wojskowi w czynnej służbie, o ile ukończyli lat 25.

1) ZW. LUD.-NAR.

Liczbę „25" w obu miejscach zastąpić przez „30".

2) P. S. L. (WYZWOLENIE), N. P. R., ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

a) Skreślić słowa: „o ile ukończył lat 25".

b) Na końcu artykułu zamiast: „lat 25" winno być: „lat 21".

Art. 14. Nie mogą korzystać z prawa wyborczego obywatele, skazani za przestępstwa hańbiące, oraz winni nadużycia mandatu poselskiego dla celów nieprawego zysku. Ordynacja wyborcza określi przestępstwa, które pociągają za sobą czasową lub stałą utratę prawa wybierania lub wybieralności.

Art. 15. Państwowi urzędnicy administracyjni, skarbowi i sądowi nie mogą być wybierani w tych okręgach, w których pełnią swą służbę. Przepis ten nie dotyczy urzędników, pełniących swą służbę przy władzach centralnych.

Art. 16. Funkcjonarjusze państwowi i samorządowi z chwilą wyboru na posła otrzymują automatycznie na czas trwania mandatu poselskiego płatny urlop. Lata, spędzone na wykonaniu mandatu poselskiego, liczą się do lat służby.

P. S. L. (WYZWOLENIE) i P. P. S.

Skreślić słowo: „płatny".

Art. 17. Poseł, powołany do płatnej służby państwowej, traci mandat; przepis ten nie dotyczy wypadków powołania na stanowisko ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów wyższych uczelni.

Art. 18. Ordynacja wyborcza określi sposób wyboru posłów sejmowych.

Art. 19. Sejm sprawdza ważność wyborów niezaprotestowanych. O ważności wyborów zaprotestowanych rozstrzyga Sąd Najwyższy.

Art. 20. Posłowie są przedstawicielami całego narodu i nie mogą być krępowani żadnemi instrukcjami wyborców.

Posłowie składają na ręce Marszałka wobec Izby następujące ślubowanie: „Ślubuję uroczyście, jako poseł na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, wedle najlepszego mego rozumienia i zgodnie z sumieniem rzetelnie pracować wyłącznie dla dobra państwa polskiego, jako całości".

Art. 21. Posłowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności za swoją działalność w Sejmie lub poza Sejmem, wchodzącą w zakres wykonywania mandatu poselskiego ani w czasie trwania mandatu, ani po jego wygaśnięciu. Za przemówienia i odezwania się tudzież manifestacje w Sejmie posłowie odpowiadają tylko przed Sejmem. Jeżeli poseł naruszył prawa osoby trzeciej, może być pociągnięty do odpowiedzialności sądowej, o ile władza sądowa uzyska na to zezwolenie Sejmu.

Postępowanie sądowe, administracyjne lub dyscyplinarne, wdrożone przeciw posłowi przed uzyskaniem mandatu poselskiego, ulegnie na żądanie Sejmu zawieszeniu aż do wygaśnięcia mandatu.

Przez cały czas trwania mandatu posłowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności sądowo-karnej lub policyjno-karnej i dyscyplinarnej ani pozbawiani wolności bez zezwolenia Sejmu. W wypadku schwytania posła na gorącym uczynku zbrodni pospolitej, władza sądowa ma obowiązek bezzwłocznego zawiadomienia o tem Marszałka Sejmu dla uzyskania zezwolenia Sejmu na areszt i dalsze postępowanie karne. Na żądanie Marszałka przytrzymany musi być niezwłocznie uwolniony.

1) P. P. S.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Posłowie sejmowi są nietykalni i nie mogą być pociągani do odpowiedzialności za działalność, wynikającą z ich stanowiska, jako posłów sejmowych, ani też za oświadczenia lub zachowanie się w Sejmie czy w komisjach sejmowych. Byli posłowie sejmowi nie mogą być pociągani do odpowiedzialności za postępki przedsiębrane i słowa, wygłaszane w charakterze posła i wynikające z ich poprzedniego stanowiska, jako posłów.

Postępowanie karne przeciwko posłowi na Sejm, pozbawienie go wolności, dokonanie rewizji osobistej lub rewizji mieszkania, zatrzymanie papierów i ruchomości, stanowiących własność posła, nie może mieć miejsca bez uprzedniej zgody Sejmu, wyrażonej większością $^2/_3$ głosów.

Postępowanie karne przeciwko posłowi winno być na żądanie Sejmu wstrzymane aż do wygaśnięcia mandatu poselskiego".

2) ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

W ustępie drugim skreślić: „na żądanie Sejmu".

Bieg przedawnienia przeciw posłowi w postępowaniu karnem ulega przerwie na czas trwania mandatu poselskiego.

Bliższe postanowienia zawiera ustawa o nietykalności poselskiej.

Art. 22. Poseł nie może na swoje ani na obce imię kupować lub uzyskiwać dzierżaw dóbr państwowych, przyjmować dostaw publicznych i robót rządowych ani otrzymywać od rządu żadnych koncesyj. Poseł nie może również otrzymywać od rządu żadnych odznaczeń, z wyjątkiem wojskowych.

Art. 23. Poseł nie może być redaktorem odpowiedzialnym.

P. P. S., P. S. L. (WYZWOLENIE) i ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Artykuł ten skreślić.

Art. 24. Posłowie otrzymują diety w wysokości, regulaminem określonej.

ZW. LUD.-NAR.

Dodać na końcu: „i mają prawo bezpłatnego korzystania z państwowych środków komunikacji dla podróży po całym obszarze Rzeczypospolitej".

Art. 25. Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje, otwiera, odracza i zamyka Sejm i Senat.

Sejm winien być zwołany na pierwsze posiedzenie w trzeci wtorek po dniu wyborów i corocznie, najpóźniej w październiku, na sesję zwyczajną, celem uchwalenia budżetu, stanu liczebnego i poboru wojska oraz innych spraw bieżących, a także, zgodnie z art. 130 konstytucji niniejszej, najpóźniej 8. dnia po zawieszeniu praw obywatelskich.

1) P. P. S.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Pierwszą sesję nowowybranego Sejmu zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej dekretem, kontrasygnowanym przez Prezesa Rady Ministrów i wszystkich ministrów. Sejm obraduje w permanencji; odroczenie sesji może nastąpić tylko na podstawie uchwały Sejmu i nie dłużej, niż na 3 miesiące".

Prezydent Rzeczypospolitej może zwołać Sejm w każdym czasie na sesję nadzwyczajną wedle własnego uznania, a winien to uczynić na żądanie $^1/_3$ części ogółu posłów w ciągu 2 tygodni. Odroczenie wymaga zgody Sejmu, jeżeli ma być w ciągu tej samej sesji zwyczajnej powtórzone, lub jeżeli przerwa ma trwać dłużej, niż 30 dni.

Sejm, zwołany w październiku na sesję zwyczajną, nie może być zamknięty przed uchwaleniem budżetu.

2) ZW. LUD.-NAR.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Marszałek zwołuje, otwiera, odracza i zamyka Sejm na podstawie jego własnych uchwał. Sejm nowoobrany zbiera się w trzeci wtorek po dniu wyboru; zwołuje go i otwiera Marszałek poprzedniego Sejmu względnie najstarszy z wicemarszałków. Corocznie, najpóźniej w październiku, zbiera się Sejm na sesję zwyczajną, celem uchwalenia budżetu, stanu liczebnego wojska oraz innych spraw bieżących; zbiera się także, zgodnie z art. 130 konstytucji niniejszej, 8 dnia po zawieszeniu praw obywatelskich.

Na żądanie rządu albo na żądanie $^1/_3$ części ogółu posłów Sejm musi się zebrać w ciągu 2 tygodni.

Z własnej inicjatywy lub na życzenie rządu Sejm może się odroczyć o każdym czasie; musi to jednak uczynić na czas nie dłuższy, niż dni 30, na żądanie rządu, które nie może być dwukrotnie w ciągu tej samej sesji postawione. Sejm musi być przez Marszałka zamknięty na żądanie rządu, które jednak nie może być postawione w czasie trwania sesji zwyczajnej przed uchwaleniem budżetu".

3) P. S. L., P. S. L. (WYZWOLENIE), N. P. R., ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Skreślić słowa: „i Senat".

Art. 26. Sejm może się rozwiązać mocą własnej uchwały, powziętej większością $^2/_3$ głosów. Prezydent Rzeczypospolitej może rozwiązać Sejm, za zgodą $^3/_5$ ustawowej liczby członków Senatu.

Równocześnie w obu wypadkach z samego prawa rozwiązuje się Senat.

Wybory odbędą się w ciągu 90 dni od dnia rozwiązania.

1) P. S. L. (WYZWOLENIE).

W zdaniu pierwszem dodać: „przy obecności ½ ustawowej liczby posłów".

2) P. P. S.

Zamiast słów: „Prezydent Rzeczypospolitej" i t. d. aż do końca wstawić:

„Sejm może być rozwiązany przez Prezydenta Rzeczypospolitej przed wygaśnięciem mandatów poselskich:

a) na żądanie Rady Ministrów, poparte przez $^1/_3$ ogólnej liczby posłów;

b) na żądanie przynajmniej 500.000 obywateli, posiadających czynne prawo wyborcze; żądanie to musi być wyrażone w formie złożonego na ręce Prezydenta Rzeczypospolitej oświadczenia na piśmie z podpisami własnoręcznemi, poświadczonemi przez urzędy gminne lub władze sądowe".

3) N. P. R.

Skreślić słowa: „Prezydent Rzeczypospolitej może rozwiązać Sejm i t. d." do drugiego ustępu włącznie.

4) P. S. L. (WYZWOLENIE).

W drugiem zdaniu pierwszego ustępu zamiast słów: „za zgodą" i t. d. wstawić: „na wniosek $^1/_3$ liczby posłów".

5) ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Zamiast: „za zgodą i t. d." — „na wniosek Rady Ministrów".

6) P. S. L., P. S. L. (WYZWOLENIE), ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Ustęp drugi skreślić.

Art. 27. Posłowie wykonywują swe prawa i obowiązki poselskie osobiście.

Art. 28. Sejm wybiera ze swego grona Marszałka i jego zastępców, sekretarzy i komisje.

Art. 29. Sposób i porządek obrad sejmowych, rodzaj i ilość komisyj, liczbę wicemarszałków i sekretarzy, prawa i obowiązki Marszałka — określa regulamin sejmowy.

Art. 30. Posiedzenia Sejmu są jawne. Na wniosek Marszałka, przedstawiciela rządu lub 30 posłów może Sejm uchwalić tajność posiedzenia.

P. P. S.

Na końcu dodać: „większością $^2/_3$ głosów".

Art. 31. Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za zgodne z prawdą sprawozdanie z jawnego posiedzenia Sejmu i komisyj sejmowych.

Art. 32. Do prawomocności uchwał potrzebna jest obecność przynajmniej $^1/_3$ części ogółu posłów. Uchwały sejmowe zapadają zwykłą większością głosów, o ile inne przepisy konstytucji niniejszej nie zawierają odmiennych postanowień.

ZW. LUD.-NAR.

Zamiast liczby „$^1/_3$" wstawić „$^1/_4$".

Art. 33. Posłowie mają prawo zwracać się z interpelacjami do rządu bądź do poszczególnych ministrów w sposób, regulaminem przepisany. Minister ma obowiązek udzielić odpowiedzi ustnie lub pisemnie w terminie nie dłuższym, niż 6 tygodni, albo w umotywowanem oświadczeniu usprawiedliwić brak merytorycznej odpowiedzi. Na żądanie interpelantów odpowiedź musi być Sejmowi zakomunikowana. Sejm może odpowiedź rządu uczynić przedmiotem dyskusji i uchwały.

P. P. S.

Na końcu dodać słowa:

„Sejm może skierowywane do niego petycje przekazywać Radzie Ministrów lub ministrom poszczególnym.

Na życzenie Sejmu minister musi udzielić wyjaśnień w sprawie, której petycja dotyczy".

Art. 34. Sejm może wyłaniać dla zbadania poszczególnych spraw nadzwyczajne komisje, z prawem przesłuchiwania stron interesowanych i wzywania świadków. Zadania i kompetencje tych komisyj będą każdorazowo uchwalone przez Sejm.

Art. 35. Każdy projekt ustawy, przez Sejm uchwalony, będzie przekazany Senatowi do zbadania.

Jeżeli Senat nie podniesie w ciągu 30 dni od dnia doręczenia mu uchwalonego projektu ustawy żadnych przeciwko niemu zarzutów — Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy. Na wniosek Senatu Prezydent Rzeczypospolitej może zarządzić ogłoszenie ustawy przed upływem 30 dni.

Jeżeli Senat postanowi projekt, uchwalony przez Sejm, zmienić lub odrzucić, powinien zapowie-

1) P. P. S. i ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Artykuł ten skreślić.

2) P. S. L. (WYZWOLENIE).

Artykuł ten winien brzmieć:

„Każda ustawa musi być przyjęta przez Sejm w trzech czytaniach.

Sejm po drugiem szczegółowem czytaniu i głosowaniu odsyła ustawę ponownie do komisji i trzecie jej czytanie odbyć się może nie wcześniej, jak po dwóch tygodniach, jeżeli Sejm większością $^2/_3$ głosów nie postanowi ina-

dzieć to Sejmowi w ciągu powyższych 30 dni, a najdalej w ciągu następnych dni 30 zwrócić Sejmowi z proponowanemi zmianami.

Jeżeli Sejm zmiany, proponowane przez Senat, uchwali zwykłą większością albo odrzuci większością $^3/_5$ głosów lub też, jeżeli odrzucony przez Senat projekt uzyska w Sejmie większość $^3/_5$ głosów — Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy w brzmieniu, ustalonem ponowną uchwałą Sejmu.

Jeżeli Sejm zwykłą większością głosów poweźmie uchwałę, odrzucającą w całości lub części propozycję Senatu, Prezydent Rzeczypospolitej, wedle swego uznania, zarządzi w ciągu dni 30 ogłoszenie ustawy w brzmieniu, ustalonem ponowną uchwałą Sejmu, albo przed upływem tego terminu zastosuje przeciw tej ustawie „veto".

W ostatnim wypadku ustawa ta nie może być w tej samej sesji przedmiotem obrad Sejmu.

Art. 36. Senat składa się:

a) z 70 członków, wybranych w głosowaniu stosunkowem przez Sejm, z poza jego grona;

b) z przedstawicieli samorządu: po 2 od województw i po 2 od rad miejskich miast: Warszawy, Lwowa, Krakowa, Poznania, Wilna i Łodzi;

czej. Wszelkie poprawki do ustawy, przyjętej w dwóch czytaniach, mogą być zgłaszane wyłącznie do komisji i nie później, jak w tydzień po drugiem czytaniu na plenum".

3) P. S. L.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Każdy projekt ustawy, przez Sejm uchwalony, przekazany będzie do zbadania Straży Praw, która winna go odesłać Sejmowi ze swą opinją najpóźniej do dni 40.

Jeżeli Straż Praw nie podniesie przeciw przekazanemu mu projektowi ustawy żadnych zarzutów, Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy.

Jeżeli Straż Praw zaproponuje zmiany w projekcie ustawy lub odrzucenie go, Marszałek wprowadza projekt ustawy powtórnie na porządek obrad sejmowych. Uchwała Sejmu, akceptująca lub odrzucająca zwykłą większością głosów propozycję Straży Praw, jest ostateczna".

1) P. P. S. i ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Artykuł ten skreślić.

2) N. P. R.

a) W punkcie a) zamiast słów „z 70", winno być „z 50".

b) Punkty c), d), e), f), g), h) — skreślić.

c) z 5 delegatów episkopatu katolickiego;

d) z 3 przedstawicieli najliczniejszych po religji katolickiej wyznań;

e) z przedstawicieli najwyższych uczelni i instytucyj naukowych;

f) z pierwszego prezesa Sądu Najwyższego oraz z prezesa Trybunału Administracyjnego;

g) z przedstawicieli Naczelnej Izby Gospodarczej Rzeczypospolitej, po jednym z każdego jej działu;

h) z 2 przedstawicieli adwokatury.

Wszyscy członkowie Senatu są powołani na cały okres trwania Sejmu.

Ordynacja wyborcza określi bliżej sposób powołania członków Senatu.

Senat wybiera Prezesa i jego zastępców, uchwala własny regulamin obrad oraz ustala ich porządek.

Nikt nie może jednocześnie piastować mandatu poselskiego i być członkiem Senatu.

3) P. S. L.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Straż Praw składa się: a) z 50 członków, wybranych w głosowaniu stosunkowem przez Sejm z poza jego grona, b) z przedstawicieli samorządu: po jednym od sejmików wojewódzkich i po jednym od rad miejskich miast: Warszawy, Lwowa, Krakowa, Poznania, Wilna i Łodzi, c) z przedstawicieli najwyższych uczelni i instytucyj naukowych, d) z przedstawicieli Izby Gospodarczej, po jednym z każdego działu pracy, w niej reprezentowanego, e) z dwóch przedstawicieli Izb adwokackich, f) z jednego przedstawiciela Izb notarjalnych, g) jednego przedstawiciela Izby dziennikarskiej, h) z pierwszego prezesa Sądu Najwyższego oraz prezesa Trybunału Administracyjnego. Wszyscy członkowie Straży Praw są powołani na cały okres trwania Sejmu. Straż Praw wybiera Prezesa i jego zastępców oraz ustala porządek obrad".

4) P. S. L. (WYZWOLENIE).

Zamiast art. 36: „Ustawy przyjęte przez Sejm w trzech czytaniach ogłasza Naczelnik Państwa najpóźniej w dni 30 od dnia ich uchwalenia.

Jeżeli Naczelnik Państwa założy sprzeciw co do ogłoszenia i wykonania ustawy, przez Sejm

uchwalonej, musi jednocześnie rozwiązać Sejm i zarządzić nowe wybory".

Art. 37. Postanowienia artykułów: 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 30, 31, 32 i 33 stosują się odpowiednio także do Senatu względnie jego członków.

1) P. S. L. (WYZWOLENIE), N. P. R., ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Artykuł ten skreślić.

2) P. P. S.

Zamiast tego artykułu wstawić: (art. 51 — 53 projektu p. Niedziałkowskiego).

Art. 37.

Każda ustawa i uchwała Sejmu może być poddana głosowaniu ludowemu:

a) na mocy uchwały Sejmu;

b) na życzenie Prezydenta Rzeczypospolitej i Rady Ministrów, poparte przez przynajmniej $^1/_3$ ogólnej liczby posłów, wyrażone w terminie dwutygodniowym od daty powzięcia w danej sprawie odnośnej decyzji sejmowej;

c) na życzenie Izby Pracy w wypadkach, przewidzianych w art. 86 projektu ustawy konstytucyjnej w redakcji P. P. S., wyrażone w ciągu miesiąca;

d) na żądanie przynajmniej 100.000 obywateli, posiadających czynne prawo wyborcze; żądanie to musi być wyrażone w formie złożonego na ręce Marszałka Sejmu oświadczenia na piśmie z podpisami własnoręcznemi, po-

świadczonemi przez urzędy gminne lub władze sądowe. Zgłoszenie żądania co do poddania danej ustawy lub uchwały głosowaniu ludowemu powinno nastąpić w ciągu miesiąca, nie wstrzymuje ono wykonania ustawy, uchwalonej przez Sejm.

Art. 37-a.

W głosowaniu ludowem uczestniczą wszyscy posiadający czynne prawo wyborcze obywatele państwa. Decyzje głosowania ludowego zapadają zwykłą większością oddanych głosów. Termin głosowania ludowego ogłasza Prezydent Rzeczypospolitej, po porozumieniu z Marszałkiem Sejmu, dekretem z kontrasygnatą Prezesa Rady Ministrów i wszystkich ministrów.

Art. 37-b.

Ustawa osobna określi sposób przeprowadzenia i organizację głosowania ludowego.

Art. 38. Żadna ustawa nie może stać w sprzeczności z niniejszą konstytucją ani naruszać jej postanowień.

ROZDZIAŁ III.

Władza Wykonawcza.

Art. 39. Prezydenta Rzeczypospolitej wybierają na lat siedem absolutną większością głosów Sejm i Senat, połączone w Zgromadzenie Narodowe. Zgromadzenie Narodowe zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej w ostatnim kwartale siedmiolecia swego urzędowania.

Jeżeli zwołanie nie nastąpi na trzydzieści dni przed upływem siedmiolecia, Sejm i Senat łączą się z samego prawa w Zgromadzenie Narodowe z inicjatywy Marszałka i pod jego przewodnictwem.

1) P. S. L. (WYZWOLENIE).

Artykuł ten winien brzmieć:

„Naczelnika Państwa wybierają na lat siedem wszyscy, czynne prawo wyborcze do Sejmu posiadający, obywatele państwa w głosowaniu na dwóch kandydatów, wybranych przez Sejm.

W tym celu przystąpi Sejm w przedostatnim kwartale siedmiolecia do wyboru powyższych dwóch kandydatów. O ile Sejm nie jest czynny, Naczelnik Państwa zwoła go dla dokonania tego wyboru. Każdy poseł głosuje tylko na jednego kandydata. Za wybranych uważa się tylko tych dwóch, którzy otrzymali największe ilości głosów. Gdyby trzech lub więcej kandydatów otrzymało równą ilość głosów, odbędzie się głosowanie ściślejsze między nimi, a gdyby i ono nie dało wyniku, rozstrzygnie los. To samo mieć będzie zastosowanie, gdy je-

den z kandydatów otrzymał największą ilość głosów, a następni— równą.

Natychmiast po dokonanym wyborze kandydatów przez Sejm, nie później, niż na trzy miesiące przed upływem siedmiolecia, zarządzi Naczelnik Państwa powszechne wybory. W odnośnym dekrecie podane będą imiona i nazwiska kandydatów, przez Sejm wybranych, oraz dzień głosowania.

Dzień ogłoszenia dekretu Naczelnika Państwa w Dzienniku Ustaw uważa się za dzień zarządzenia wyborów.

Wybory powszechne odbędą się w obwodach głosowania, ustalonych dla wyborów do Sejmu.

Każdy wyborca może oddać głos tylko na jednego z kandydatów, przez Sejm wybranych.

Wybranym będzie ten z kandydatów, który otrzyma większość głosów.

Ostatecznego stwierdzenia wyniku głosowania dokonywa Sąd Najwyższy".

2) N. P. R., P. S. L., P. P. S., ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Prezydenta Rzeczypospolitej wybiera na lat siedem absolutną większością głosów powołane wyłącznie w tym celu Zgromadzenie Narodowe, złożone z elektorów,

wybranych według sejmowej ordynacji wyborczej w ilości podwójnej w stosunku do ustawowej liczby posłów sejmowych".

Art. 40. Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie może sprawować urzędu oraz w razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej wskutek śmierci, rezygnacji lub innej przyczyny, zastępuje go Marszałek Sejmu.

Art. 41. W razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej, Sejm i Senat łączą się natychmiast z samego prawa w Zgromadzenie Narodowe celem wyboru Prezydenta.

Gdyby Sejm był rozwiązany w chwili, gdy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej nie jest zajęty, Marszałek Sejmu zarządzi niezwłocznie nowe wybory do Sejmu i Senatu.

1) N. P. R., P. S. L., P. P. S., ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Artykuł ten winien brzmieć:

„W razie opróżnienia urzędu Naczelnika Państwa przed upływem siedmiolecia, zastępujący go Marszałek Sejmu zwołuje natychmiast Zgromadzenie Narodowe dla dokonania wyboru nowego Naczelnika".

2) P. S. L. (WYZWOLENIE).

Artykuł ten winien brzmieć:

„W razie opróżnienia urzędu Naczelnika Państwa przed upływem siedmiolecia, zastępujący go Marszałek Sejmu zarządzi niezwłocznie wybory w myśl art. 39".

Art. 42. Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej przez trzy miesiące nie sprawuje urzędu, Marszałek Sejmu zwoła niezwłocznie Sejm i podda jego uchwale, czy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej uznać należy za opróżniony.

Uchwała, uznająca urząd za opróżniony, zapada kwalifikowaną większością $^3/_5$ głosów, w obecności przynajmniej $^1/_2$ ustawowej, t. j. ordynacją wyborczą ustalonej, liczby posłów.

Art. 43. Na Prezydenta Rzeczypospolitej może być wybrany każdy obywatel państwa, który ukończył 40 lat życia.

Ta sama osoba może być powołana na stanowisko Prezydenta ponownie.

1) NAR. CHRZ. KL. ROB.

Po wyrazach: „obywatel państwa" dodać: „Polak i katolik".

2) P. S. L. (WYZWOLENIE).

Zamiast: „który ukończył 40 lat życia", ma być: „który ma bierne prawo wyborcze do Sejmu".

Art. 44. Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje władzę wykonawczą przez odpowiedzialnych ministrów i podległych im urzędników.

Każdy urzędnik Rzeczypospolitej musi podlegać ministrowi, który za jego działania odpowiada przed Sejmem.

Art. 45. Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo, celem wykonania ustaw i z powołaniem się na upoważnienie ustawowe, wydawać rozporządzenia wykonawcze, zarządzenia, rozkazy i zakazy i przeprowadzenie ich użyciem przymusu zapewnić.

Takież prawo w swoim zakresie działania mają ministrowie i władze im podległe.

Każdy akt rządowy Prezydenta Rzeczypospolitej wymaga dla swej ważności podpisu Prezydenta Ministrów i właściwego ministra, którzy przez podpisanie aktu biorą za niego odpowiedzialność.

P. P. S.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Prezydent reprezentuje Rzeczpospolitą Polską w stosunkach międzynarodowych, czuwa nad wykonywaniem ustaw, wydaje rozporządzenia i dekrety, powołuje i przyjmuje dymisję, jak Prezesa Rady Ministrów, tak również, na wniosek tego ostatniego, ministrów poszczególnych".

Art. 46. Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje Pre-

P. P. S.

Artykuł ten skreślić.

zydenta Ministrów, na jego wniosek mianuje i odwołuje ministrów, a na wniosek Rady Ministrów obsadza urzędy cywilne i wojskowe, zastrzeżone w ustawach.

Art. 47. Prezydent Rzeczypospolitej jest zarazem najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych państwa.

Sprawę dowództwa wojskowego i kierownictwa operacjami wojennemi na wypadek wojny ustala Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek rządu, przedstawiony przez Ministra Spraw Wojskowych, który za akty, związane z dowództwem w czasie wojny, jak i za wszelkie sprawy kierownictwa wojskowego, odpowiada przed Sejmem.

1) N. P. R., P. P. S., P. S. L. (WYZWOLENIE).

Pierwszy ustęp winien brzmieć: „Prezydent Rzeczypospolitej rozporządza siłą zbrojną i jest jej Naczelnym Wodzem".

2) ZW. LUD.-NAR.

Po pierwszem zdaniu dodać: „nie może jednak sprawować naczelnego dowództwa w czasie wojny".

3) P. P. S. i P. S. L. (WYZWOLENIE).

Zamiast drugiego ustępu wstawić:

„Wszelkie akty Prezydenta, dotyczące wewnętrznej organizacji armji, jej składu osobistego i jej ruchów w czasie pokoju, winny być kontrasygnowane przez Ministra Spraw Wojskowych. W razie wojny Prezydent albo sam obejmuje na mocy dekretu, za kontrasygnatą Prezesa Rady Ministrów i Ministra Spraw Wojskowych, bezpośrednio naczelne dowództwo armij czynnych, albo mianuje, za kontrasygnatą Ministra Spraw Wojskowych, Naczelnego Wodza tych armij".

Art. 48. Prawo łaski i złagodzenia kary przysługuje Prezydentowi Rzeczypospolitej.

Prezydent nie może stosować tego prawa do ministrów, zasądzonych na skutek postawienia ich w stan oskarżenia przez Sejm.

Amnestja może być udzielona tylko w drodze ustawodawczej.

Art. 49. Prezydent Rzeczypospolitej reprezentuje państwo na zewnątrz, przyjmuje reprezentantów dyplomatycznych państw obcych i wysyła reprezentantów dyplomatycznych państwa polskiego do państw obcych.

Art. 50. Prezydent Rzeczypospolitej zawiera umowy z innemi państwami i podaje je do wiadomości Sejmu.

Umowy handlowe i celne oraz umowy, które trwale obciążają pod względem finansowym państwo, albo zawierają przepisy prawne, obowiązujące obywateli, albo wprowadzają zmianę granic państwa, również przymierza — wymagają zgody Sejmu.

P. P. S.

1) Po wyrazach: „zawiera" dodać: „za uprzednią zgodą Sejmu".

2) Ustęp końcowy od wyrazów: „i podaje je..." aż do końca skreślić.

Art. 51. Prezydent Rzeczypospolitej może wypowiedzieć wojnę i zawrzeć pokój tylko za uprzednią zgodą Sejmu.

Art. 52. Za czynności urzędowe Prezydent Rzeczypospolitej nie jest odpowiedzialny ani politycznie, ani cywilnie.

Za zdradę kraju, pogwałcenie konstytucji lub przestępstwa karne Prezydent Rzeczypospolitej może być pociągnięty do odpowiedzialności tylko przez Sejm uchwałą, powziętą większością $^2/_3$ głosów przy obecności co naj-

P. P. S.

Artykuł ten winien brzmieć: „Prezydent Rzeczypospolitej może być postawiony w stan oskarżenia przez Sejm uchwałą, powziętą większością $^2/_3$ głosów, za zdradę kraju, pogwałcenie konstytucji lub przestępstwo karne.

Postawienie Prezydenta w stan oskarżenia tem samem zawiesza go w czynnościach.

mniej połowy ustawowej liczby posłów. Sprawę rozpatruje i wyrok wydaje Trybunał Stanu według postanowień osobnej ustawy. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia przed Trybunałem Stanu Prezydent Rzeczypospolitej jest zawieszony w urzędowaniu.

Postawionego w stan oskarżenia Prezydenta sądzi w pierwszej i ostatniej instancji Sąd Najwyższy z udziałem przysięgłych.

W wypadku podobnym obowiązki Prezydenta przechodzą na Marszałka Sejmu".

Art. 53. Prezydent Rzeczypospolitej otrzymuje według przepisów osobnej ustawy uposażenie.

Art. 54. Prezydent Rzeczypospolitej nie może piastować żadnego innego urzędu ani należeć do składu Sejmu i Senatu.

Art. 55. Przed objęciem urzędu Prezydent Rzeczypospolitej składa przysięgę w Zgromadzeniu Narodowem następującej treści:

„Przysięgam Bogu Wszechmogącemu, w Trójcy Świętej Jedynemu, i ślubuję Tobie, Narodzie Polski, na urzędzie Prezydenta Rzeczypospolitej, który obejmuję: praw Rzeczypospolitej, a przedewszystkiem ustawy konstytucyjnej, święcie przestrzegać i bronić; dobru powszechnemu Narodu ze wszystkich sił wiernie służyć; wszelkie zło i niebezpieczeństwo od państwa czujnie odwracać; godności imienia polskiego strzec niezachwianie; sprawiedliwość względem wszystkich bez różnicy obywateli za pierwszą sobie mieć cnotę; obowiązkom urzędu i służby poświęcić się niepodzielnie. Tak mi dopomóż Bóg i święta Syna Jego męka. Amen".

Art. 56. Ministrowie tworzą pod przewodnictwem Prezydenta Ministrów — Radę Ministrów.

P. P. S.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Rada Ministrów składa się ze wszystkich ministrów pod przewodnictwem Prezesa Rady Ministrów. W razie obecności na posiedzeniu Rady Ministrów Prezydenta Rzeczypospolitej, przewodniczy ten ostatni".

Art. 57. Rada Ministrów ponosi solidarną odpowiedzialność konstytucyjną i parlamentarną za ogólny kierunek działalności rządu.

Pozatem ponoszą ją także ministrowie oddzielnie, każdy w swoim zakresie, za działalność w urzędzie, a to zarówno za zgodność tej działalności z konstytucją i innemi ustawami państwa, za działanie podległych organów administracyjnych jak i za kierunek swej polityki.

Art. 58. W tymże samym zakresie obowiązuje ministrów solidarna i indywidualna odpowiedzialność za akty rządowe Prezydenta Rzeczypospolitej.

Art. 59. Do odpowiedzialności parlamentarnej pociąga ministrów Sejm zwyczajną większością. Rada Ministrów i każdy minister z osobna ustępują na żądanie Sejmu.

Art. 60. Konstytucyjną odpowiedzialność ministrów i sposób jej urzeczywistnienia określi osobna ustawa.

Uchwała, stawiająca ministra w stan oskarżenia, musi być powzięta w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, większością $^2/_3$ oddanych głosów.

Rozpoznanie spraw i wydanie wyroku należy do Trybunału Stanu. Minister nie może uchylić się od odpowiedzialności konstytucyjnej przez zrzeczenie się urzędu. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia minister nie może dalej sprawować żadnych czynności urzędowych.

Art. 61. Za czyny, przewidziane przez powszechne ustawy karne, odpowiada minister, podobnie jak i za zobowiązania cywilne, przed sądem zwykłym. Jeżeli wszakże okaże się, że pozostają one w związku z aktami rządowemi ministra, za które wdrożono postępowanie przed Trybunałem Stanu, sprawa przechodzi w całości przed ten Trybunał.

Art. 62. Ministrowie i delegowani przez nich urzędnicy mają prawo brać udział w posiedzeniach sejmowych i przemawiać poza koleją mówców, zapisanych do głosu. W głosowaniach mogą brać udział, o ile są posłami.

Art. 63. Ministrowie nie mogą piastować żadnego innego urzędu ani uczestniczyć w zarządzie i kontroli przedsiębiorstw i instytucyj, na zysk obliczonych.

Art. 64. Jeżeli urząd ministra sprawuje tymczasowy kierownik ministerstwa, odnoszą się do niego wszelkie przepisy o stanowisku ministra.

Art. 65. Liczbę, zakres działania i wzajemny stosunek ministrów jak również kompetencje Rady Ministrów określi osobna ustawa.

Art. 66. Trybunał Stanu składa się z pierwszego prezesa Sądu Najwyższego, jako przewodniczącego, oraz dwunastu członków, których wybierają z poza swego grona: ośmiu—Sejm i czterech—Senat.

Członkami Trybunału Stanu mogą być wybrane tylko osoby, nie piastujące żadnego urzędu państwowego i używające pełni praw cywilnych i obywatelskich.

Wyboru członków Trybunału Stanu dokonywują Sejm i Senat natychmiast po ukonstytuowaniu się na cały okres trwania Sejmu.

1) P. S. L.

Zamiast: „których wybierają z poza swego grona: ośmiu — Sejm i czterech — Senat“ — winno być: „których wybiera Sejm“.

2) P. P. S.

Skreślić słowa: „których wybierają“ i t. d. — zamiast czego wstawić po wyrazach: „dwunastu członków“—„z których 6 wybiera Sejm, 6 zaś — korporacja sędziowska w myśl przepisów, które określi ustawa osobna“.

Art. 67. Dla celów administracyjnych państwo polskie podzielone będzie w drodze ustawodawczej na województwa, powiaty i gminy miejskie i wiejskie, złożone z jednej lub kilku gromad.

Art. 68. W organizacji administracji państwowej przeprowadzona będzie zasada decentralizacji, zespolenia organów administracji państwowej w jednym urzędzie pod jednym zwierzchnikiem oraz zasada udziału obywateli, powołanych drogą wyboru, w wykonywaniu zadań tych urzędów w granicach, określonych ustawami.

Art. 69. Prawo stanowienia w sprawach, należących do zakresu działania związków samorządu, przysługuje radom obieralnym.

Czynności wykonawcze należą do organów, opartych z reguły na zasadzie zespolenia kolegjów, obieranych przez organy reprezentacyjne, z przedstawicielami państwowych władz administracyjnych i pod ich przewodnictwem.

1) P. P. S. i P. S. L. (WYZWOLENIE).

W pierwszym ustępie po słowach: „radom obieralnym" dodać: „w powszechnem, bez różnicy płci, równem, tajnem, bezpośredniem i stosunkowem głosowaniu".

2) P. S. L. (WYZWOLENIE).

W końcu tego ustępu dodać: „których obrady są jawne".

3) P. S. L. (WYZWOLENIE).

W ustępie trzecim skreślić: „i pod ich przewodnictwem".

Art. 70. Obok związków samorządu terytorjalnego osobna ustawa powoła samorząd gospodarczy dla poszczególnych dziedzin życia gospodarczego a mianowicie: Izby rolnicze, handlowe, przemysłowe, pracy najemnej i inne, połączone w Naczelną Izbę Gospodarczą Rzeczypospolitej, których współpraca z władzami państwowemi w kierowaniu życiem gospodarczem i w zakresie zamierzeń ustawodawczych będzie określona ustawami.

1) N. P. R.

Wstawić, jako następne cztery artykuły, t. j. art. 70, 70a, 70b, 70c, cały rozdział o pracy i jej przedstawicielstwie wedle załączonego projektu.

Art. 70.

Dla reprezentowania i obrony potrzeb wszystkich o b y w a t e l i Rzeczypospolitej, utrzymujących się z pracy najemnej, zostaje powołana Izba Pracy, wybrana na lat 5 i składająca się z połowy członków w stosunku do pełnej ilości posłów w Sejmie.

Sposób wyborów określi osobna ustawa.

Art. 70a.

Wszelkie projekty ustaw, dotyczących stosunku pracy do kapitału, muszą być przed ich uchwaleniem skierowane do Izby Pracy dla uzyskania jej opinji.

Art. 70b.

Izbie Pracy przysługuje w dziedzinie ustawodawstwa robotniczego prawo inicjatywy.

Art. 70c.

Izba Pracy ma prawo zwracania się do Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej z interpelacjami i zapytaniami, na które Ministerstwo w określonym czasie winno odpowiedzieć.

Komisje Izby Pracy mogą w sprawach, wymienionych w art. 70a niniejszej ustawy, żądać od władz rządowych potrzebnych wyjaśnień i materjałów.

2) P. P. S.

Zamiast tego artykułu wstawić: artykuł 73 — 90 projektów posła Niedziałkowskiego (resp. 70, 70a, 70b, 70c, 70d, 70e, 70f, 70g, 70h, 70i, 70j, 70k, 70l, 70ł, 70m, 70n, 70o, 70p).

Art. 70.

Praca zarobkowa dzieci poniżej lat 15, praca nocna kobiet i robotników młodocianych w gałęziach przemysłu, szkodliwych dla ich zdrowia, jest zakazana.

Art. 70a.

Wszyscy, utrzymujący się z pracy zarobkowej, będą mieli, zgodnie z przepisami, które ustali ustawa specjalna, zapewnioną po-

moc i opiekę prawa, całkowitą swobodę organizowania się i walczenia o lepsze warunki bytu, zabezpieczone utrzymanie na wypadek choroby, kalectwa, braku pracy a także w starości.

Art. 70b.

Wolność strajków jest zagwarantowana.

Art. 70c.

Ustawy osobne określą minimum płacy zarobkowej i maksymalny dzień pracy w poszczególnych gałęziach przemysłu.

Art. 70d.

W poszczególnych zakładach przemysłowych utworzone będą robotnicze komitety fabryczne względnie kopalniane do reprezentowania i obrony interesów pracy ewentualnie — uczestnictwa w zarządzie przedsiębiorstwa.

Ustawa osobna określi kompetencje i sposób wyboru tych komitetów.

Art. 70e.

Dla reprezentowania i obrony potrzeb i dążeń wszystkich obywateli Rzeczypospolitej, utrzymujących się z pracy najemnej, zostaje powołana Izba Pracy, złożona z tyluż członków, ilu posłów zasiada w Sejmie, i wybrana na lat trzy przez Rady Delegatów

Robotniczych miast i wsi, związki zawodowe robotników i przez organizacje pracowników umysłowych, wynajmujących swą pracę przedsiębiorcom lub państwu, w stosunku do ilości pracujących każdej kategorji.

Ustawa osobna określi szczegółową ordynację wyborczą do Izby Pracy.

Art. 70f.

Izba Pracy sama sprawdza ważność wyborów.

Art. 70g.

Izba Pracy wybiera swego Przewodniczącego i całe Prezydjum, opracowuje i zatwierdza swój regulamin wewnętrzny.

Art. 70h.

Posiedzenia Izby Pracy są jawne.

Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za zgodne z prawdą sprawozdanie z publicznego posiedzenia Izby Pracy.

Art. 70i.

Izba Pracy sama wyznacza terminy swoich posiedzeń plenarnych, nie rzadziej jednak, niż raz na trzy miesiące. Nadzwyczajne posiedzenia plenarne zwołuje Przewodniczący, na mocy uchwały Prezydjum, na żądanie Sejmu, Prezydenta Rzeczypospo-

litej, Rady Ministrów, na żądanie przynajmniej [illegible] członków Izby Pracy.

Pierwsze posiedzenie plenarne nowowybranej Izby Pracy zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej dekretem specjalnym, z kontrasygnatą Prezesa Rady Ministrów i Ministra Pracy.

Art. 70j.

Członkowie Izby Pracy nie mogą być pociągani do odpowiedzialności za działalność, wynikającą z ich stanowiska, jako członków Izby Pracy.

Art. 70k.

Członkowie Prezydjum Izby Pracy i stałych komisyj pobierają stałe uposażenie miesięczne w wysokości, określonej ustawowo. Członkowie pozostali pobierają diety od obecności na posiedzeniu i zwrot kosztów podróży.

Art. 70l.

Dla prawomocności uchwał Izby Pracy wymagana jest obecność przynajmniej połowy jej członków.

Wszelkie uchwały Izby Pracy, z wyjątkiem dotyczących spraw, zastrzeżonych w niniejszej ustawie konstytucyjnej, zapadają zwykłą większością głosów.

Art. 70ł.

Wszelkie projekty ustaw, dotyczących prawnej ochrony pra-

cy, prawodawstwa fabrycznego, prawodawstwa strajkowego, ubezpieczeniowego i wogóle stosunków pomiędzy pracą a kapitałem — muszą być przed ich uchwaleniem skierowane do Izby Pracy, dla uzyskania jej opinji.

Art. 70m.

We wszystkich sprawach, wymienionych w art. 86 (projektu posła Niedziałkowskiego), Izbie Pracy przysługuje prawo wnoszenia ustaw na Sejm.

Art. 70n.

Izba Pracy może uchwałą, powziętą większością $^2/_3$ głosów, zażądać poddania uchwały lub ustawy, przyjętej względnie odrzuconej w Sejmie, głosowaniu ludowemu, jeżeli w wynikach głosowania sejmowego widzi szkodę oczywistą dla interesów pracy.

Art. 70o.

Izba Pracy może, na mocy uchwały, powziętej większością głosów, zwracać się do ministrów z interpelacjami i zapytaniami, na które ministrowie winni udzielać odpowiedzi.

Komisje Izby Pracy mogą w sprawach, wymienionych w art. 86 projektu posła Niedziałkowskiego, żądać od władz rządowych potrzebnych im wyjaśnień i materjałów.

Art. 70p.

Minister Pracy moze być postawiony przez Izbę Pracy uchwałą, powziętą większością $^2/_3$ głosów, w stan oskarżenia w wypadkach i trybem, przewidzianym w art. 72 projektu posła Niedziałkowskiego.

Art. 71. Źródła dochodowe państwa i związków samorządu będą ustawami ściśle rozgraniczone.

Art. 72. Państwo będzie sprawowało nadzór nad działalnością samorządu przez wydziały ciał samorządowych wyższego stopnia; nadzór ten mogą jednak ustawy przekazać częściowo sądownictwu administracyjnemu.

Wypadki, w których uchwały organów samorządu wymagać będą wyjątkowo zatwierdzenia przez władzę samorządową wyższego stopnia lub przez ministerstwa, będą określone ustawami.

P. P. S.

W ustępie pierwszym słowa: „nadzór ten i t. d.“ do końca skreślić.

Art. 73. Odwołanie od orzeczeń organów, zarówno rządowych jak i samorządowych, dopuszczone będzie tylko do jednej wyższej instancji, o ile ustawy nie przewidują w tym względzie wyjątku.

Art. 74. Ustawy przeprowadzą zasadę, iż od karnych orzeczeń władz administracyjnych, zapadłych w pierwszej instancji, będzie przysługiwało stronom prawo odwołania się do sądu, oznaczonego w ustawie.

Art. 75. Do orzekania o legalności aktów administracyjnych w zakresie administracji, tak rządowej jak i samorządowej, powoła osobna ustawa sądownictwo administracyjne, oparte w swej organizacji na współdziałaniu czynnika obywatelskiego i sędziowskiego, z Najwyższym Trybunałem Administracyjnym na czele.

ROZDZIAŁ IV.

Sądownictwo.

Art. 76. Sądy wymierzają sprawiedliwość w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 77. Organizacja, zakres i sposób działania wszelkich sądów będą określone w drodze ustawodawczej.

Art. 78. Sędziów mianuje Prezydent Rzeczypospolitej, o ile ustawa nie zawiera innego postanowienia.

Urząd sędziowski może objąć tylko osoba, odpowiadająca warunkom, przez prawo wymaganym.

P. P. S. i P. S. L. (WYZWOLENIE).

Ustęp pierwszy winien brzmieć:

„Sędziowie pierwszej instancji z reguły są wybierani przez ludność; sędziów wyższych instancyj mianuje Prezydent Rzeczypospolitej, o ile ustawa nie zawiera innego postanowienia".

Art. 79. Sędziowie są w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości niezawiśli i podlegają tylko ustawom.

Orzeczenia sądowe nie mogą być zmienione ani przez władzę ustawodawczą, ani przez władzę wykonawczą.

Art. 80. Sędzia może być złożony z urzędu, zawieszony w urzędowaniu, przeniesiony na inne miejsce urzędowania lub w stan

spoczynku, wbrew swojej woli, jedynie mocą orzeczenia sądowego i tylko w wypadkach, w ustawie przewidzianych. Zastrzeżenia te nie dotyczą wypadków, kiedy przeniesienie sędziego na inne miejsce lub w stan spoczynku jest wywołane zmianą w organizacji sądów, postanowioną w drodze ustawy.

Art. 81. Sędziowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności karnej ani pozbawiani wolności bez uprzedniej zgody wskazanego przez ustawę sądu, o ile nie są schwytani na gorącym uczynku, lecz i w tym wypadku może tenże sąd zażądać niezwłocznie uwolnienia aresztowanego.

Art. 82. Odrębne stanowisko sędziów, ich prawa i obowiązki oraz uposażenie określi osobna ustawa.

N. P. R. i ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Sędziowie są wyłączeni z hierarchji urzędniczej.

Prawa i obowiązki oraz uposażenie sędziów określi osobna ustawa".

Art. 83. Sądy nie mają prawa badania ważności ustaw, należycie ogłoszonych.

Art. 84. Rozprawy przed sądem orzekającym, zarówno w sprawach cywilnych jak karnych, są jawne, o ile ustawy w tym względzie nie przewidują wyjątku.

Art. 85. Do orzekania o zbrodniach, zagrożonych cięższemi karami, o przestępstwach, popełnionych osnową pisma drukowego, i o przestępstwach politycznych będą powołane sądy przysięgłych. Wszystkie te czyny, podlegające sądom przysięgłych, organizację tych sądów i tok postępowania — określą szczegółowo ustawy.

Art. 86. Będzie jeden Sąd Najwyższy dla spraw sądowych — cywilnych i karnych.

Art. 87. Organizację sądów wojskowych, ich właściwość, tok postępowania oraz prawa i obowiązki członków tych sądów — określą osobne ustawy.

Art. 88. Do rozstrzygania sporów o właściwość między władzami administracyjnemi a sądami będzie powołany, na mocy ustawy, osobny Trybunał Kompetencyjny.

ROZDZIAŁ V.

Powszechne obowiązki i prawa obywatelskie.

Art. 89. Obywatel polski nie może być równocześnie obywatelem państwa innego.

Art. 90. Obywatelstwo polskie nabywa się:

a) przez urodzenie z rodziców, mających obywatelstwo polskie;

b) przez nadanie obywatelstwa ze strony powołanej władzy państwowej.

Inne postanowienia co do nabycia oraz co do utraty obywatelstwa określa osobna ustawa.

Art. 91. W chwili ogłoszenia konstytucji niniejszej są obywatelami polskimi wszyscy Polacy bez różnicy płci i wieku, urodzeni lub zamieszkali na ziemiach Rzeczypospolitej Polskiej, jeśli nie mogą się wykazać innem obywatelstwem.

Dawniejsi obywatele państwa niemieckiego, austrjackiego, węgierskiego lub rosyjskiego, zamieszkali na ziemiach, wcielonych do Rzeczypospolitej Polskiej, lub urodzeni na tych ziemiach z rodziców, na tych ziemiach zamieszkałych — nabywają obywatelstwo polskie lub prawo wyboru i zrzeczenia się obywatelstwa polskiego wedle postanowień traktatów międzynarodowych.

Art. 92. Pierwszym obowiązkiem obywatela jest wierność dla Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 93. Każdy obywatel ma obowiązek szanowania i przestrzegania konstytucji państwa i innych obowiązujących ustaw i rozporządzeń powołanych władz państwowych i samorządowych.

Art. 94. Wszyscy obywatele są obowiązani do służby wojskowej. Rodzaj i sposób, porządek i czas trwania służby, zwolnienia od tego obowiązku oraz wszelkie świadczenia na cele wojskowe będą określone w drodze ustawodawczej.

Art. 95. Praca jest główną podstawą bogactwa narodowego. Wszyscy obywatele mają obowiązek pracą własną przymnażać wartości dorobkowi przeszłych pokoleń i podnosić ogólną wartość majątku narodowego, tak materjalnego jak i duchowego.

1) ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Artykuł ten skreślić.

2) ZW. LUD.-NAR.

Pierwsze zdanie skreślić.

3) P. P. S.

Praca, jako podstawa Rzeczypospolitej, pozostaje pod jej szczególną ochroną. Państwowem przedstawicielstwem interesów pracy jest Izba Pracy, wybrana przez pracujących w sposób, ustawą określony.

4) N. P. R.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Wszyscy obywatele mają obowiązek pracą własną, która jest główną podstawą bogactwa narodowego, przymnażać wartości dorobkowi przeszłych pokoleń i t. d.“

Art. 96. Wszyscy obywatele mają obowiązek ponosić wszelkie ciężary i świadczenia publiczne, ustanowione przez powołane ku temu władze państwowe i samorządowe. Rzeczpospolita Polska nie uznaje przywilejów podatkowych z tytułu przynależności do pewnej klasy lub pewnego zawodu.

Art. 97. Wszyscy obywatele są obowiązani szanować władzę prawowitą i ułatwiać spełnianie jej zadania, sumiennie pełnić obo-

wiązki publiczne we władzach państwowych i samorządowych, nie mniej w sprawowaniu opieki lub kurateli, do jakich powoła ich naród lub właściwa władza.

Art. 98. Obywatele mają obowiązek wychowania swoich dzieci na prawych obywateli Ojczyzny i zapewnienia im co najmniej początkowego wykształcenia.

Obowiązek ten określi bliżej osobna ustawa.

Art. 99. Rzeczpospolita Polska zapewnia pełną ochronę życia i wolności wszystkim swoim mieszkańcom bez różnicy pochodzenia, narodowości, języka, rasy lub religji. Cudzoziemcy korzystają z praw, określonych w ustawach i traktatach międzynarodowych. Obywatele polscy mają wszystkie prawa obywatelskie, niniejszą konstytucją poręczone.

P. P. S.

Zamiast zdania drugiego wstawić: „cudzoziemiec, przebywający na terytorjum Rzeczypospolitej, znajduje się pod opieką konstytucji niniejszej i korzysta z praw osobistych, przez nią obywatelom państwa zapewnionych".

Art. 100. Wszyscy obywatele są równi wobec prawa. Urzędy publiczne są w równej mierze dla wszystkich dostępne na warunkach, prawem przepisanych.

Rzeczpospolita Polska nie uznaje przywilejów rodowych ani stanowych, jak również żadnych tytułów rodowych i innych, z wyjątkiem naukowych, urzędowych i zawodowych. Obywatelowi Rzeczypospolitej nie wolno przyjmować bez zezwolenia Sejmu tytułów ani orderów cudzoziemskich.

ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

W końcu pierwszego ustępu wstawić: „narodowość lub wyznanie nie może być w żadnym wypadku przeszkodą do korzystania z praw obywatelskich, a w szczególności — do piastowania urzędów publicznych lub państwowych".

Art. 101. Wszystkim obywatelom poręcza się wolność osobistą.

Ograniczenia wolności, zwłaszcza rewizja osobista i aresztowanie, dopuszczalne są tylko w wypadkach, prawem przepisanych, i w sposób, określony ustawami, na podstawie polecenia władz sądowych.

O ileby polecenie sądowe nie było wydane natychmiast, powinno być doręczone najpóźniej w ciągu 24 godzin z podaniem przyczyn rewizji lub aresztowania.

Aresztowani, którym w przeciągu 24 godzin nie podano na piśmie z podpisem władz sądowych przyczyny aresztowania, odzyskują niezwłocznie wolność.

1) P. P. S.

Zamiast ustępów drugiego i trzeciego wstawić: „Obywatel Rzeczypospolitej nie może być aresztowany ani poddany rewizji osobistej bez rozkazu władz sądowych, z wyjątkiem schwytania na gorącym uczynku".

2) ZW. LUD.-NAR.

Liczbę „24" zastąpić przez „48" w trzecim i czwartym ustępie.

Art. 102. Nikt nie może być pozbawiony sądu, któremu z prawa podlega. Sądy wyjątkowe są dopuszczalne tylko w wypadkach, oznaczonych ustawami, wydanemi przed popełnieniem czynu karygodnego. Ściganie obywatela i wymierzanie kary jest dopuszczalne tylko na zasadzie obowiązującej ustawy.

Art. 103. Rzeczpospolita Polska uznaje wszelką własność, czy to osobistą poszczególnych obywateli, czy to zbiorową związków obywateli, ciał samorządowych, instytucyj i wreszcie samego państwa, jako jedną z najważniejszych podstaw ustroju społecznego i porządku prawnego oraz poręcza wszystkim mieszkańcom i społecznościom ochronę

P. P. S.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Rzeczpospolita przystosowuje formy własności do potrzeb społecznych i interesów pracy. Wszystkie środki wytwarzania, komunikacji i wymiany podlegają kontroli Rzeczypospolitej.

Państwo zajmować będzie, w sposób ustawowo określony,

ich mienia, a dopuszcza tylko w wypadkach, ustawą przewidzianych, zniesienie lub ograniczenie własności, czy to osobistej czy to zbiorowej, ze względów wyższej użyteczności, za odszkodowaniem. Tylko ustawa może postanowić, jakie dobra i w jakim zakresie ze względu na pożytek ogółu mają stanowić wyłączną własność państwa oraz o ile prawa obywateli i ich prawnie uznanych związków do swobodnego zarobkowania, uprawiania handlu i przemysłu oraz użytkowania ziemi, wód, minerałów i innych skarbów przyrody — mogą, ze względów publicznych, doznać ograniczenia.

dojrzałe do uspołecznienia gałęzie produkcji pod swój zarząd bezpośredni".

Art. 104. Mieszkanie obywatela jest nietykalne. Naruszenie tego prawa przez wejście do mieszkania, rewizję domową i zajęcie papierów lub ruchomości, może nastąpić tylko na polecenie władz sądowych, w sposób i w wypadkach, ustawą przepisanych.

Art. 105. Każdy obywatel ma wolność obrania sobie na obszarze państwa miejsca zamieszkania i pobytu, przesiedlania się i wychodźtwa, nie mniej wolność wyboru zajęcia i zarobkowania oraz przenoszenia swej własności.

Ograniczenie tego prawa może wprowadzić tylko ustawa.

P. P. S.

Zamiast wyrazów: „tego prawa" wstawić: „wolności wychodźtwa".

Art. 106. Każdy obywatel ma prawo do opieki państwa nad jego pracą w drodze ustawodawstwa

P. P. S.

Artykuł ten skreślić.

ochrony pracy a także w razie braku pracy, choroby, wypadku i niedołęstwa — do ubezpieczenia społecznego, które ustali osobna ustawa.

Państwo ma obowiązek udostępnienia także opieki moralnej i pociechy religijnej obywatelom, którymi się bezpośrednio opiekuje w zakładach publicznych, jak zakłady wychowawcze, koszary, szpitale, więzienia, przytułki.

Art. 107. Każdy obywatel ma prawo swobodnie wyrażać swoje myśli i przekonania, o ile przez to nie dopuszcza się naruszenia przepisów prawa.

Art. 108. Poręcza się wolność prasy. Nie może być wprowadzona cenzura ani system koncesyjny na wydawanie druków. Nie może być odjęty dziennikom i drukom krajowym debit pocztowy.

Ustawa osobna określi odpowiedzialność za nadużycie tej wolności.

Art. 109. Tajemnica listów i innej korespondencji może być naruszona tylko w wypadkach, prawem przewidzianych.

P. P. S.

Dodać na końcu: „na mocy rozkazu władz sądowych".

Art. 110. Obywatele mają prawo wnosić pojedyńczo lub zbiorowo petycje do wszelkich ciał reprezentacyjnych i władz publicznych — państwowych i samorządowych.

Art. 111. Obywatele mają prawo koalicji, zgromadzania się i zawiązywania stowarzyszeń.

Art. 112. Każdy obywatel ma prawo zachowania swej narodowości i pielęgnowania swojej mowy i właściwości narodowych.

ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Artykuł ten winien brzmieć: „Każdy obywatel ma prawo do

Obywatele polscy, należący do mniejszości narodowościowych, wyznaniowych lub językowych, mają równe z innymi obywatelami prawo zakładania, nadzoru i zawiadywania swoim własnym kosztem zakładów dobroczynnych, religijnych i społecznych, szkół i innych zakładów wychowawczych oraz używania w nich swobodnie swej mowy i wykonywania przepisów swej religji.

Art. 113. Osobne ustawy państwowe zabezpieczą mniejszościom w państwie polskiem pełny i swobodny rozwój ich właściwości narodowościowych przy pomocy autonomicznych związków mniejszości o charakterze publiczno-prawnym, w obrębie związków samorządu powszechnego.

Państwo będzie miało w stosunku do ich działalności prawo kontroli oraz obowiązek uzupełnienia, w razie potrzeby, ich środków finansowych.

zachowania swej narodowości i pielęgnowania swojej mowy, zarówno w stosunkach prywatnych jako też na zebraniach publicznych i w druku. Ustawy określą prawo obywateli, należących do mniejszości narodowych lub językowych, do korzystania z ich własnego języka w instytucjach publicznych i sądzie.

Obywatele polscy, należący do mniejszości narodowościowych, wyznaniowych lub językowych, mają równe z innymi obywatelami polskimi prawo zakładania, nadzoru i zawiadywania swoim własnym kosztem zakładów dobroczynnych, religijnych i społecznych, szkół i innych zakładów wychowawczych, oraz używania w nich swobodnie swej mowy i wykonywania przepisów swej religji".

1) ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Zamiast tego artykułu wstawić:

Art. 113.

„Ziemie Rzeczypospolitej, zamieszkałe w przeważnej większości przez narodowości niepolskie, stanowić będą autonomiczne prowincje, które otrzymają osobne przedstawicielstwa ustawodawcze, wybierane na podstawie wyborów powszechnych, bezpośrednich, równych, tajnych i stosun-

kowych. Osobne ustawy określą kompetencje tych ciał ustawodawczych oraz stosunek prowincyj autonomicznych do państwa.

Art. 113a.

Mniejszości narodowościowe i wyznaniowe tworzą samorządne związki mniejszości, o charakterze publiczno-prawnym, na podstawie własnych projektów ustaw, podlegających zatwierdzeniu Sejmu.

Art. 113b.

Związki mniejszości otrzymają prawo samodzielnego zawiadywania własnemi sprawami w granicach praw obowiązujących; ich zakres działania obejmować będzie sprawy wyznaniowe, szkolnictwo i sprawy kulturalne, działalność filantropijną, szpitalnictwo, opiekę nad emigrantami, rejestrację i prowadzenie ksiąg ludności.

Art. 113c.

Związki mniejszości będą miały prawo nakładania na swych członków opłat przymusowych, państwo zaś będzie miało obowiązek uzupełnienia ich środków finansowych, w szczególności w stosunku do tych czynności, od których państwo zwolnione zostanie przez działalność związków mniejszości.

Art. 113d.

Działalność związków mniejszości narodowościowych i wyznaniowych, w szczególności sposób używania subwencyj państwowych, pozostaje pod nadzorem rządu. W tym celu ma być zorganizowane specjalne ministerstwo dla spraw mniejszości narodowościowych i wyznaniowych, z wiceministrami dla poszczególnych mniejszości".

2) N. P. R.

Artykuł ten winien brzmieć: „Osobne ustawy państwowe zabezpieczą mniejszościom narodowym, zamieszkującym zwartą masą ściśle określone terytorjum, pełny i swobodny rozwój ich właściwości narodowościowych przy pomocy autonomicznych związków mniejszości o charakterze publiczno-prawnym".

3) P. P. S.

Dodać na końcu: „Ziemie Rzeczypospolitej o ludności mieszanej pod względem narodowym lub w przeważnej części niepolskiej stanowić będą odrębne jednostki administracyjne, którym ustawy osobne zapewnią ustrój autonomiczny i autonomiczną reprezentację".

Art. 114. Wszystkim obywatelom poręcza się wolność sumienia i wyznania. Żaden obywatel

ZW. LUD.-NAR. i ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Drugie zdanie skreślić.

nie może być z powodu swego wyznania i przekonań religijnych ograniczony w prawach, przysługujących innym obywatelom.

Wszyscy mieszkańcy Polski mają prawo wolnego wyznawania, zarówno publicznie jak prywatnie, swej wiary i wykonywania przepisów swej religji lub obrządku, o ile to nie sprzeciwia się porządkowi publicznemu i dobrym obyczajom.

Art. 115. Wolności wyznania nie wolno używać w sposób, przeciwny ustawom. Nikt nie może uchylać się od spełniania obowiązków publicznych z powodu swoich wierzeń religijnych. Nikt nie może być zmuszony do udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych, o ile nie podlega władzy rodzicielskiej lub opiekuńczej.

1) P. P. S.

Zdanie ostatnie, poczynając od wyrazów: „o ile nie podlega“ skreślić.

2) ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

W końcu artykułu dodać:

„Nikt nie może być zmuszonym do gwałcenia świąt swego wyznania, o ile tego nie wymaga służba wojskowa lub państwowa, obrona państwa lub utrzymanie porządku“.

Art. 116. Każdy związek religijny, uznany przez państwo, ma prawo urządzać zbiorowe i publiczne nabożeństwa, może samodzielnie prowadzić swe sprawy wewnętrzne, może posiadać i nabywać majątek ruchomy i nieruchomy, zarządzać nim i rozporządzać, pozostaje w posiadaniu i używaniu swoich fun-

P. P. S.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Każdy związek religijny i kościół może urządzać zbiorowe i publiczne nabożeństwa. Związki religijne i kościoły podlegają ogólnym przepisom o stowarzyszeniach“.

4*

dacyj i funduszów tudzież zakładów dla celów wyznaniowych, naukowych i dobroczynnych. Żaden związek religijny jednak nie może stawać w sprzeczności z ustawami państwa.

Art. 117. Religja rzymsko-katolicka, będąca religją przeważającej większości narodu, zajmuje w państwie naczelne stanowisko.

Kościół rzymsko - katolicki rządzi się swojemi prawami. Stosunek państwa do Kościoła będzie prawnie określony na podstawie porozumienia ze Stolicą Apostolską.

1) P. P. S.

Artykuł ten skreślić.

2) ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Dodać w ustępie pierwszym po wyrazach: „naczelne stanowisko" słowa: „wśród równouprawnionych religij".

Art. 118. Stosunek państwa do innych wyznań będzie ustalony w drodze ustawy, po wysłuchaniu wniosków ich reprezentacyj.

1) P. P. S.

Artykuł ten skreślić.

2) ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

W końcu artykułu dodać:

„Powstałej na zasadzie obowiązujących w odnośnem wyznaniu przepisów lub też w drodze wyborów, na ogólnych zasadach przeprowadzonych".

Art. 119. Uznanie wyznania może nastąpić tylko w drodze ustawy. Członkowie wyznań, prawnie nieuznanych, mogą spełniać czynności religijne w miejscach zamkniętych, o ile te czynności nie są przeciwne prawu ani obyczajności.

1) P. P. S.

Artykuł ten skreślić.

2) ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Wstawić w pierwszem zdaniu po wyrazie: „wyznanie" słowa: „nowego lub dotychczas w Polsce niepraktykowanego".

Art. 120. Nauka i badanie naukowe jest wolne. Każdy obywatel ma prawo nauczać, założyć szkołę lub zakład wychowawczy i kierować szkołą, skoro uczyni zadość warunkom, w ustawie przepisanym, w zakresie bezpieczeństwa powierzonych mu dzieci i lojalnego stosunku do państwa.

1) ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Wstawić w drugiem zdaniu po wyrazie: „nauczać" słowa: „w dowolnym języku".

2) P. P. S.

Zamiast ostatniego zdania, poczynając od wyrazów: „skoro uczyni zadość..." wstawić: „pod warunkami, ustawowo określonemi".

Art. 121. Każde dziecko, pozbawione opieki rodzicielskiej albo zaniedbane pod względem moralnym lub materjalnym, ma prawo do opieki i pomocy państwa. Zakres obowiązków państwa pod tym względem określi osobna ustawa, która też obejmie opiekę nad matką, opieki tej potrzebującą, przed urodzeniem dziecka i w czasie jego niemowlęctwa.

Odjęcie rodzicom władzy nad dzieckiem może nastąpić tylko w drodze sądowej.

Art. 122. Nauka początkowa jest powszechna i obowiązkowa. Czas i zakres tej nauki będzie w ustawie określony.

Art. 123. Nauczanie w szkołach początkowych powszechnych, utrzymywanych przez państwo i ciała samorządowe, jest bezpłatne.

1) P. P. S.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Nauczanie w szkołach, utrzymywanych przez państwo albo przez organy samorządowe, winno być bezpłatne.

2) KS. K. LUTOSŁAWSKIEGO I INNYCH.

Dodać jako ustęp 2-gi: „O rodzaju wychowania i wykształcenia dzieci rozstrzygają ostatecz-

nie ich rodzice. Każda szkoła początkowa i średnia, czyniąca zadość ustawowym wymaganiom pod względem poziomu wiedzy ogólnej, której udziela, ma prawo do zwrotu kosztów, któreby państwo musiało łożyć na jej uczniów, gdyby na ogólnych warunkach korzystali z równorzędnej szkoły państwowej. Ustawa określi przeprowadzenie tej zasady".

Art. 124. Wszystkie szkoły i zakłady wychowawcze, zarówno publiczne jak i prywatne, podlegają nadzorowi władz państwowych.

ZW. LUD.-NAR.

Dodać na końcu: „w zakresie, przez ustawy określonym".

Art. 125. W szkole początkowej i średniej, utrzymywanej w całości lub w części przez państwo lub ciała samorządowe, jest nauka religji obowiązkową. Kierownictwo i nadzór nauki religji w szkołach należy do właściwego związku religijnego, z zastrzeżeniem naczelnego prawa nadzoru dla państwowych władz szkolnych.

1) P. P. S.

Artykuł ten skreślić.

2) ZW. LUD.-NAR.

Zamiast wyrazów: „W szkole początkowej i średniej, utrzymywanej" wstawić: „W każdym zakładzie naukowym, którego program obejmuje kształcenie młodzieży poniżej lat 18, utrzymywanym".

Art. 126. Każdy obywatel ma prawo kształcenia i wychowywania dzieci w szkole powszechnej przez nauczycieli tego samego, co dzieci wyznania, w granicach możliwości, które określi osobna ustawa.

P. P. S. i ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

Artykuł ten skreślić.

Art. 127. Każdy obywatel ma prawo do wynagrodzenia przez państwo szkody, jaką mu wyrządziły organy władzy państwowej, cywilnej lub wojskowej, przez działalność urzędową, niezgodną z prawem lub obowiązkami służby. Wniesienie skargi przeciw państwu i przeciw urzędnikom nie jest zależne od zezwolenia władzy publicznej. Tak samo odpowiedzialne są gminy i inne ciała samorządowe.

Przeprowadzenie tej zasady określą osobne ustawy.

Art. 128. Postanowienia o prawach obywatelskich stosują się do osób, należących do składu siły zbrojnej, tylko o tyle, o ile nie sprzeciwiają się temu ustawy wojskowe.

P. P. S.

Artykuł ten skreślić.

Art. 129. Siła zbrojna może być użyta tylko na żądanie władzy cywilnej, przy ścisłem zachowaniu ustaw, do uśmierzania rozruchów lub do przymusowego wykonania przepisów prawnych. Wyjątki od tej zasady dopuszczalne są tylko na mocy ustawy o stanie wyjątkowym.

P. P. S.

Ostatnie zdanie skreślić.

Art. 130. Czasowe zawieszenie praw obywatelskich: wolności osobistej (art. 101), nietykalności mieszkania (art. 104), wolności prasy (art. 108), tajemnicy korespondencji (art. 109), prawa koalicji, zgromadzenia się i zawiązywania stowarzyszeń (art. 111), może nastąpić dla całego obszaru państwowego lub dla miejscowości, w których okaże się konieczne, ze względów bezpieczeństwa publicznego.

1) P. P. S.

Zamiast tego artykułu wstawić: (art. 24, 25, 26 z projektu posła Niedziałkowskiego).

Art. 130.

Zawieszenie swobód obywatelskich i wprowadzenie stanu wyjątkowego na części terytorjum Rzeczypospolitej może być dokonane na mocy uchwały Sejmu, powziętej zwykłą większością głosów.

Zawieszenie takie zarządzić może tylko Rada Ministrów, za zezwoleniem Prezydenta Rzeczypospolitej, podczas wojny albo gdy grozi wybuch wojny jako też w razie rozruchów wewnętrznych lub rozległych knowań o charakterze zdrady stanu, zagrażających konstytucji państwa albo bezpieczeństwu obywateli.

Zarządzenie takie Rady Ministrów w czasie trwania sesji sejmowej musi być natychmiast przedłożone Sejmowi do zatwierdzenia. W razie wydania takiego zarządzenia, mającego obowiązywać na obszarze, obejmującym więcej niż jedno województwo, w czasie przerwy w obradach sejmowych — Sejm zbiera się automatycznie w ciągu dni 8 od ogłoszenia owego zarządzenia, celem powzięcia decyzji.

Jeśli Sejm odmówi zatwierdzenia, stan wyjątkowy natychmiast traci moc obowiązującą. Jeżeli Rada Ministrów zarządzi stan wyjątkowy po zakończeniu okresu sejmowego lub po rozwiązaniu Sejmu, zarządzenie rządu powinno być przedłożone Sejmowi nowowybranemu niezwłocznie na pierwszem posiedzeniu.

Zasady te określi bliżej ustawa o stanie wyjątkowym.

Wyjątek od zasady powyższej przewiduje art. 25 ustawy konstytucyjnej.

Art. 130a.

Jeżeli Rada Ministrów uważa za konieczne ze względu na bezpieczeństwo państwa zawiesić swobody obywatelskie i wprowadzić stan wyjątkowy w czasie trwania przerwy pomiędzy sesjami Sejmu, odnośny dekret wydaje Prezydent Rzeczypospolitej, z kontrasygnatą Prezesa Rady Ministrów i wszystkich ministrów.

Art. 130b.

W razie wydania przez Prezydenta Rzeczypospolitej dekretu o zawieszeniu swobód obywatelskich i wprowadzeniu stanu wyjątkowego, zgodnie z art. 25 projektu konstytucji posła Niedziałkowskiego, Sejm zbiera się automatycznie ósmego dnia od daty opublikowania dekretu.

Dekret taki, niezatwierdzony przez Sejm w ciągu 24 godzin od chwili otwarcia posiedzenia, traci moc prawa.

2) ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

a) W ustępie pierwszym skreślić: „wolność prasy (art. 107)". b) Ustęp 2. i 3. zredagować w sposób następujący: „Zawieszenie takie może nastąpić pod-

czas wojny albo gdy grozi wybuch wojny jako też w razie rozruchów wewnętrznych, jedynie na mocy uchwały Sejmu, powziętej większością $^2/_3$ głosów.

W czasie przerwy w obradach sejmowych zawieszenie swobód obywatelskich może zarządzić tylko Rada Ministrów, za zezwoleniem Prezydenta Rzeczypospolitej. W tym wypadku Sejm zbierze się automatycznie w ciągu 8 dni od ogłoszenia owego zarządzenia, celem powzięcia decyzji".

ROZDZIAŁ VI.

Postanowienia ogólne.

Art. 131. Zmiana konstytucji może być uchwalona tylko w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów względnie członków Senatu, większością $^2/_3$ głosów.

Wniosek o zmianę konstytucji winien być podpisany co najmniej przez $^1/_4$ część ustawowej liczby posłów, a wniesienie takiego wniosku — zapowiedziane co najmniej na 15 dni.

Co lat 25, pierwszy raz w lat 10 po uchwaleniu niniejszej konstytucji, ma być ustawa konstytucyjna poddana rewizji zwyczajną większością Sejmu i Senatu, połączonych w tym celu w Zgromadzenie Narodowe.

1) P. P. S.

Artykuł ten winien brzmieć:

„Niniejsza ustawa konstytucyjna może być zniesiona, zastąpiona przez inną lub zmieniona całkowicie lub częściowo tylko w drodze ustawodawczej, przytem odnośne uchwały Sejmu winny zapadać większością $^2/_3$ głosów z zastrzeżeniem, zawartem w art. 51 i 88 projektu konstytucji posła Niedziałkowskiego.

2) P. S. L. (WYZWOLENIE) i ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

W ustępie 1 skreślić słowa: „względnie członków Senatu".

3) ZW. POSŁ. NAR.-ŻYD.

W ostatnim ustępie zamiast: „pierwszy raz w lat 10"—„pierwszy raz po ustaleniu granic Rzeczypospolitej".

4) P. S. L. (WYZWOLENIE).

Ustęp 3 winien brzmieć: „Po roku od ustalenia granic państwa

po raz pierwszy, a następnie — co lat 10 postanowienia ustawy niniejszej mogą być zmieniane przez Sejm zwykłą większością głosów, przy obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów".

5) P. S. L.

„Pierwsza rewizja konstytucji odbędzie się w 2 lata po ustaleniu granic Rzeczypospolitej".

6) N. P. R.

Ustęp 3 tego artykułu winien brzmieć: „W dwa lata po ustaleniu granic państwa po raz pierwszy, następnie co lat 15, postanowienia niniejszej konstytucji mogą być zmieniane przez Sejm zwykłą większością głosów, przy obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów".

Skorowidz.

Cyfry duże oznaczają artykuły projektów, litera P — poprawki, dodana do niej cyfra duża — artykuł, do którego poprawka się odnosi, cyfra zaś mała u góry — numer kolejny poprawki.

Absolutorjum patrz Rząd, Sejm.
Administracja 3, 57, 67, 68, 69, P 69^{1}, P 69^{2}, P 69^{3}, 70, P 113^{5};
kontrola 9;
organizacja 73, 74, 75;
samorządowa 71—73, 75.
Adwokatura 36, P 36^{2}.
Ambasadorzy p. Posłowie zagraniczni.
Amnestja 48.
Aresztowanie p. Poseł (nietykalność). Prawa obywatelskie (wolność osobista).
Autonomja p. Samorząd.

Bezpieczeństwo publiczne 130, P. 130^{1}.
Budżet
ustalanie 4, 25, P 25^{2}.

Cenzura p. Prawa obywatelskie (wolność druku).
Ciężary publiczne 96.
Cła 6.
Cudzoziemcy 99, P 99.

Daniny państwowe p. Podatki.
Debit pocztowy 108.
Dekret p. Naczelnik Rzeczypospolitej (dekrety), Sądy (badanie ważności ustaw).
Długi państwowe 8, 9.
Dobra państwowe 22.
Druk p. Koncesje, Prawa obywatelskie (wolność druku).
Duchowieństwo 36.
Dziennik Praw Państwa (Dziennik Ustaw) P 39^{1}.
Dziennikarze P 36^{3}.

Elektorzy p. Naczelnik Rzeczypospolitej (wybór).

Gabinet Ministrów p. Ministrowie, Rada Ministrów.
Głosowanie ludowe (powszechne, referendum) P 37^{2}, P 70^{2}.
Gmina P 10^{1}, P 10^{3}, 64;
wynagrodzenie szkody za urzędnika 127.
Gospodarstwo 3, 70.
Granice p. Państwo.
Gwarancja finansowa 6.

Handel 103.

Instytucje naukowe (wybory senatorów) 36, P 36^{3}.
Interpelacja p. Ministrowie, Posłowie, Sejm.
Izba Adwokacka P 36^{3}.
Izba Dziennikarska P 36^{3}.
Izba Gospodarcza P 10^{3}, 70.
Izba Handlowa 70.
Izba Notarjalna P 36^{3}.
Izba Obrachunkowa p. Najwyższa Izba Obrachunkowa.
Izba Poselska p. Posłowie, Sejm.
Izba Pracy 70, P 70^{1}, P 70^{2}, P 95^{5};
głosowanie ludowe P 37^{2};
odpowiedzialność Ministra Pracy P 70^{1}, P 70^{3};
początkowanie ustaw P 10^{1}, P 10^{2};
skład P 70^{1}.

Izba Przemysłowa 70.
Izba Rolnicza 70.

Język 99, 112, P 112, P 120[1];
ojczysty 112, P 112.

Kadencja sejmowa p. Sejm (obrady, sesje).
Kara
wymierzanie 102.
Kierownik ministerstwa 64.
Kobiety
prawo głosowania 12.
Komisja sejmowa p. Sejm.
Komunikacja P 103.
Koncesja 22, 108, p. także Prawa obywatelskie (wolność druku).
Konstytucja (ustawy zasadnicze) 38, 57, 93;
naruszenie przepisów 52, P 52;
zmiana 131, P 131[1], P 131[2], P 131[3], P 131[4], P 131[5], P 131[6].
Kontrasygnata p. Ministrowie (prawa i obowiązki).
Kontrola dochodów i wydatków państwowych 8, 9, p. także Najwyższa Izba Obrachunkowa.
Korespondencja (tajemnica) p. Prawa obywatelskie.
Korporacje p. Stowarzyszenia.
Kościół (związek religijny).
majątek 116;
nabożeństwo 116, P 116;
rzymsko-katolicki 117, P 117[1], P 117[2];
Stolica Apostolska 117;
stosunek do państwa 118, P 118[1], P 118[2].
Kultura 3.

Ludność 99;
księgi ludności P 113[1].
Marszałek Sejmu P 10[1], P 10[3], P 25[2], 27, 29, 30, P 35[5], P 37[2], 39, 40, 41, P 41[1], P 41[2], 42, P 52;
Senatu 36;
zastępcy Marszałka 28, 29.
Miasta 36, P 36[2].
Mieszkańcy p. Ludność.
Mieszkanie
nietykalność p. Prawa obywatelskie (wolność domowa, wolność zmiany miejsca pobytu).
Ministrowie 2, 44, 48, 56, P 56, 57, 60, 64, 65, p. także Rada Ministrów;
mianowanie i odwołanie P 45, 46, P 46;
niezgodność z urzędem ministra 63;
odpowiedzialność 2, P 2[4], 44, 57, 58, 59, 60, 61;
Pracy i Opieki Społecznej P 70[1], P 70[2];
prawa i obowiązki (kontrasygnata) P 10[1], 33, P 33, 44, 45, 60, 62, P 70[2];
Spraw Mniejszości Narodowych i Wyznaniowych P 113[1];
Spraw Wojskowych 47, P 47[1], P 47[2], P 47[3].
Mniejszości narodowe 112, P 112, 113, P 113.
Moneta 6.
Monopol 6.

Nabożeństwo p. Kościół.
Naczelna Izba Obrachunkowa p. Najwyższa Izba Obrachunkowa.
Naczelne Dowództwo p. Wojsko.
Naczelnik Rzeczypospolitej (Prezydent Rzeczypospolitej, Zwierzchnik Rzeczypospolitej) 2, P 2[3], 39, P 39[1], P 39[2], 39—55;
akty rządowe 45, 58;
czas urzędowania 39, P 39[1], P 39[2];
dekrety, rozporządzenia P 25[1], P 37[3], P 39[1], 45, P 45, P 47[3], P 130[1];
głosowanie ludowe P 37[2];
niezgodność z urzędem 54;
odpowiedzialność 47, P 47[1], P 47[2], P 47[3], 52, P 52;
opróżnienie urzędu 40, 41, P 41[1], P 41[2], 42;

prawo łaski 48;
przysięga 55;
uposażenie 53;
veto 35, P 36[1];
władza P 10[1], P 10[2], 25, P 25[1], P 26[2], 35, P 35[3], P 36[4], P 39[1], 44, 45, 46, P 46, 47, P 47[1], P 47[2], P 47[3], 48—51, P 50, P 70[2], 78, P 78, 130, P 130[1], P 130[2];
wybieralność 43, P 43[1], P 43[2];
wybór 39, P 39[1], P 39[2], P 41[1], P 41[2];
zastępstwo 40.
Nadzór państwowy p. Państwo, Samorząd.
Najwyższa Izba Obrachunkowa (Naczelna Izba Obrachunkowa, Najwyższa Izba Kontroli Państwa) 9.
Najwyższy Sąd (Najwyższy Sąd Narodowy) 86;
kompetencja 19, P 39[1], P 52;
prezydent Najwyższego Sądu 36, P 36[3].
Najwyższy Sąd Administracyjny p. Trybunał Administracyjny.
Naród 2, P 2[1].
Narodowość 99, P 100, p. także Mniejszości narodowe, Prawa obywatelskie (wolność rozwoju narodowego);
prawa narodowościowe 112, P 112, 113, P 113[1], P 113[2], P 113[3].
Nauka (nauczanie) p. także Prawa obywatelskie (wolność nauki), Oświecenie, Szkoły;
instytucje naukowe 36.
Nietykalność p. Poseł, Prawa obywatelskie (wolność domowa, wolność osobista).

Obowiązki obywateli 3, 89, 92—95, P 95[1], P 95[2], P 95[3], P 95[4], 96—98.
Obrządek religijny p. Kościół, Wyznanie.
Obywatele p. także Obowiązki obywatelskie, Prawa obywatelskie, Wybory;
głosowanie ludowe P 37[2];
nabycie i utrata obywatelstwa 90, 91;
ogół obywateli P 1;
początkowanie ustaw P 10[1], P 10[2], P 10[3], P 10[4], P 10[5].
Obywatelstwo p. Obywatele.
Ochrona pracy p. Praca, Państwo.
Odznaczenia, Tytuły, Ordery 22, 100.
Okręgi wyborcze p. Wybory.
Opieka moralna 106.
Opieka nad dziećmi 121.
Opłaty p. Podatki.
Ordery p. Odznaczenia.
Ordynacja wyborcza p. Wybory.
Oświecenie (oświata) p. Nauka, Szkoły.

Państwo 1, P 1, 6, 67, 103, P 113[1], 120, 121, 123, 125, p. także Rzeczpospolita, Samorząd (nadzór państwowy);
gospodarstwo własne 103, P 103;
granice 50, P 50, P 131[3], P 131[4], P 131[5], P 131[6];
majątek 6;
nadzór nad szkołami p. Szkoły (nadzór);
wynagrodzenie szkód za urzędnika 127.
Petycje P 33, 109.
Pieniądze p. Moneta.
Pobyt p. Mieszkanie.
Początkowanie ustaw p. Ustawy.
Podatki (daniny, opłaty) 6, 96, P 113[1].
Pokój
zawieranie 51.
Poseł 27, 30, p. także Sejm, Wybory;
instrukcje wyborców 20;
interpelacje i zapytania 33;
nietykalność 21, P 21[1], P 21[2];
niezgodność ze stanowiskiem 22, 23, 36;
odpowiedzialność 21;
początkowanie ustaw P 10[1];
przejazd P 24;
ślubowanie 20;

uposażenie 24;
urzędnicy publiczni jako posłowie 15—17.
Posłowie zagraniczni (reprezentanci dyplomatyczni) 49.
Pospolite ruszenie p. Wojsko.
Powiat 67.
Pożyczka państwowa (gwarancja państwowa) 6.
Praca 95, P 95[1], P 95[2], P 95[3], P 95[4], 106, P 106;
dzień maksymalny P 70[2];
interesy pracy P 70[2], P 103;
komitety fabryczne P 70[2];
minimum płacy P 70[2];
najemna P 70[1], P 70[2];
ochrona pracy P 70[2], 106.
Prasa p. Cenzura, Prawa obywatelskie (wolność druku).
Prawa obywatelskie 3;
dostępność urzędów 100;
koalicji 111;
papiery i ruchomości (zatrzymanie) 104;
równość wobec prawa 100;
tajemnica korespondencji 109, P 109;
właściwy sąd 102;
własność 103, P 103;
wolność domowa 104;
wolność druku (prasy) 108;
wolność myśli i przekonań 107;
wolność nauki i nauczania 120, P 120[1], P 120[2];
wolność obrazowania 107;
wolność osobista 101, P 101[1], P 101[2];
wolność rozwoju narodowego i kulturalnego 112, P 112, 113, P 113[1], P 113[3], P 113[4];
wolność słowa 107;
wolność wyboru zajęcia (zawodu i zarobkowania) 103, 105;
wolność wychodźtwa 105, P 105;
wolność wyznania (wiary i sumienia) 114, P 114, 115, P 115[1], P 115[2];
wolność zgromadzeń i stowarzyszeń 111;
wolność zmiany miejsca pobytu i zamieszkania 105;
zawieszenie (ograniczenie praw obywatelskich) 25, P 25[2], 103, 105, 130, P 130[2], P 130[4].
Prawo łaski p. Naczelnik Rzeczypospolitej.
Prawo prywatne 3.
Prawo publiczne 3.
Prezydent Ministrów p. Rada Ministrów.
Prezydent Rzeczypospolitej p. Naczelnik Rzeczypospolitej.
Projekt ustawy p. Ustawa.
Prowincja (autonomiczna) P 113[1].
Przedstawiciele dyplomatyczni p. Posłowie zagraniczni.
Przemysł 103.
Przymierze (zawieranie) 50, P 50.
Przysięga
Naczelnika Rzeczypospolitej 55.
Przywileje 96, 100.

Rada Ministrów (Gabinet Ministrów) P 33, P 37[2], 56, P 56, 57, 59, 65, P 70[2], 130, P 130[1], P 130[2];
początkowanie ustaw P 10[1];
Prezydent Ministrów (premjer) 45, P 45, P 47[3], 56, P 56;
Sejm (zwołanie i rozwiązanie) P 25[1], P 26[2], P 26[6];
zawieszenie praw obywatelskich (stan wyjątkowy) 130, P 130[1], P 130[2].
Rady Delegatów Robotniczych P 70[2].
Rady Miejskie 36, P 36[3].
Redaktor odpowiedzialny 23.
Referendum p. Głosowanie ludowe.
Regulamin sejmowy p. Sejm (porządek sejmowania).
Religja p. Kościół, Wyznanie.
Rewizja
domowa p. Prawa obywatelskie (wolność domowa);

konstytucji p. Konstytucja;
osobista p. Prawa obywatelskie (wolność osobista).
Robotnicy p. Praca.
Równość
wobec prawa p. Prawa obywatelskie.
Rozporządzenie 3, 45, P 45.
Rozruchy wewnętrzne 129, 130, P 130[1], P 130[2].
Ruchomości P 21, 104, 116.
Rząd 10, P 25[2], 30, 33, 47, 57 p. także Ministrowie, Rada Ministrów;
absolutorjum 7, 9.
Rzeczpospolita, p. także Państwo;
forma rządu 1, P 1;
wyroki i orzeczenia (w czyjem imieniu) 76.

Samorząd 3, 71, 103, 110, 123, 125, 127, p. także Gminy, powiaty, województwa;
gospodarczy 70, P 70[2];
mniejszości narodowe 113, P 113[1], P 113[2], P 113[3];
nadzór państwowy 72, P 72;
reprezentacja 3, 36, P 36, 69;
terytorjalny 68, 69, P 69[1], P 69[2], P 69[3];
uchwały 72, P 72;
ustrój 69, P 69[1], P 69[2], P 69[3], 72, P 72, 73.
Sądownictwo administracyjne 72, P 72, 75.
Sądy 2, P 10[3], P 10[3], 76, 101, P 101[1], P 101[3], 104, 112, 121, p. także Najwyższy Sąd, Trybunał Kompetencyjny, Trybunał Stanu;
administracyjne orzeczenie (zażalenie do sądu) 74;
badanie ważności ustaw, dekretów i rozporządzeń 83;
kolegjum sędziowskie (korporacja sędziów) P 66[2];
kwalifikacje sędziów 78;
mianowanie sędziów 78;
niezawisłość 2, 79, 80, 81;
organizacja 77, 80;
prawa i obowiązki 82, P 82;
przysięgłych 85;
rozprawy 84;
uposażenia 82, P 82;
wojskowe 87;
wybieralność sędziów P 78;
wyjątkowe 102;
wyroki (w czyjem imieniu) 76.
Sędziowie p. Sądy.
Sejm (Sejm Narodowy, Sejm Rzeczypospolitej) 2, P 2[4], p. także Marszałek Sejmu, Ministrowie, Petycje, Posłowie, Senat, Wybory;
czas trwania mandatu 11, P 11;
frakcje P 10[1], P 10[4];
głosowanie ludowe (nad uchwałami sejmowemi) P 37[2];
Izby 2;
komisja nadzwyczajna 34;
komisja sejmowa 28;
kompetencja 7, 9, 10, P 10[1], 39, 41, 50, P 50, 51, 66, P 66, P 66[2], P 70[2], P 113[1], 130, P 130[1], P 130[2];
konstytucja (zmiana, uzupełnienie, rewizja) p. Konstytucja;
obrady P 25[1], 29, 30, P 30, 130;
porządek sejmowania (regulamin) 24, 29, 33;
posiedzenia p. Obrady;
ordynacja wyborcza p. Wybory (ordynacja wyborcza);
regulamin p. powyżej — porządek sejmowania;
prezydjum P 10[1], P 10[4];
rozwiązanie Sejmu 26, P 26[1], P 26[2], P 26[3], P 26[4], P 36[4];
rząd (odpowiedzialność wobec Sejmu) p. Ministrowie (odpowiedzialność);
sesje (zwoływanie, otwieranie, odraczanie, zamykanie) 25, P 25[1], P 25[2], 130, P 130[1], P 130[2];
sprawozdanie z posiedzeń 31;

uchwały 32, P 32, 33;
veto Naczelnika Państwa wobec ustaw sejmowych 35, P 36[4];
władza ustawodawcza 2;
wybory do Sejmu 11—19, P 36[1], 41.
Senat 2, P 2[2], 25, P 25[3], P 35[1], 37, P 37[1], p. także Sejm, Senatorowie;
kompetencja 35, 39, 41, 66, P 66[1], P 66[2];
liczba senatorów 36;
mandat (czas trwania) 36;
Marszałek (przewodniczący) 36;
rozwiązanie 26, P 26[6];
skład 36, P 36[1], P 36[2];
uchwały 36;
wybory 37, 41.
Senatorowie
głosowanie 37;
instrukcje 37;
nietykalność 37;
niezgodność ze stanowiskiem 36, 37;
przejazd 37;
uposażenie 37;
zasiadanie w Izbie poselskiej 36.
Sesja Sejmu p. także Sejm;
zwyczajna, nadzwyczajna 25, P 25[3].
Skarb 71, p. także Ciężary publiczne, Podatki.
Socjalizacja p. Uspołecznienie.
Sprawiedliwość p. Sądy.
Stan wyjątkowy 129, 130, P 130[1], P 130[2].
Stolica Apostolska p. Kościół.
Stowarzyszenia p. Prawa obywatelskie (wolność zgromadzeń i stowarzyszeń).
Strajki P 70[2].
Straż Prawa
kompetencja P 35[8];
mandat (czas trwania) P 36[3];
skład P 36[3].
Szkoła 120, P 120[1], P 120[2], p. także Prawa obywatelskie (wolność nauki i nauczania);
bezpłatność 123, P 123[1], P 123[2];
dostępność 126, P 126;
nadzór 124, P 124;
narodowa 112, P 112, P 113[1];
nauka religji 125, P 125[1], P 125[2];
obowiązek szkolny 122;
początkowa szkoła 98, 122, P 122[2];
wyznanie nauczyciela 126, P 126.

Tajemnica korespondencji p. Prawa obywatelskie (tajemnica korespondencji).
Traktaty (umowy międzynarodowe) 50, P 50, 91, 99.
Trybunał Administracyjny 36, P 36[3], 75.
Trybunał Kompetencyjny 88.
Trybunał Stanu 52, 60, 61, 66.
Tytuły p. odznaczenia.

Ubezpieczenie społeczne 106, p. także Praca.
Umowy międzynarodowe p. Traktaty.
Urząd publiczny P 100;
organizacja 68;
wojskowy 46, P 46.
Urzędnik p. także Władza (wykonawcza) 44;
mianowanie i odwołanie 46;
odpowiedzialność 127;
prawa i obowiązki 15—17;
samorządowy 16.
Uspołecznienie P 103.
Ustawa 3, P 3[1], P 3[2], p. także Sejm (władza ustawodawcza), Władza (ustawodawcza);
badanie ważności p. Sądy (badanie ważności);
ogłoszenie i moc obowiązująca P 3[3], 35, P 36[4];
państwowa 3, 4;
początkowanie (inicjowanie) ustaw 10, P 10[1], P 10[2], P 10[3], P 10[4], P 10[5], P 70[1], P 70[2];
podatkowa (skarbowa) 6;

socjalna P 70[1], P 70[3];
wojskowa 5, P 5;
wykonanie 3, 45, P 45.
Ustawodawstwo p. Władza Ustawodawcza.

Veto p. Naczelnik Rzeczypospolitej, Posłowie.

Wiara p. Kościół, Prawa obywatelskie (wolność wyznania), Wyznanie.
Władza 1, P 1, 45, 69, 96, 97, 110;
rodzicielska i opiekuńcza 115, P 115[1], 121;
sądowa p. Sądy;
samorządna 69, 110;
ustawodawcza 2, 3—38;
wykonawcza 2, 39—75;
zwierzchnia 2.
Własność 103, 105, p. także Prawa obywatelskie (własność);
formy 103, P 103;
ograniczenie 103;
wywłaszczenie 103.
Województwo 67, 130.
Wojna 47, P 47[1], P 47[2], P 47[3], 51, 130, P 130[1], P 130[2].
Wojsko 47, P 47[1], P 47[2], P 47[3];
Naczelne Dowództwo 47, P 47[1], P 47[2], P 47[3];
odznaczenia 22;
organizacja P 5, P 47[3];
organizacja P 5, P 47[4];
pobór rekruta 5;
prawa obywatelskie 12, 13, 128, P 128;
służba wojskowa 94, P 115[2];
stan liczebny 5, 25;
świadczenia na cele wojskowe 94;
użycie 129, P 129;
zwolnienie 94.
Wolnoprzesiedlność p. Prawa obywatelskie (wolność zmiany miejsca pobytu i zamieszkania).
Wolność p. Prawa obywatelskie.
Wybory 11, 12, P 12, P 113[1], p. także Poseł, Naczelnik Rzeczypospolitej, Sejm;
badanie ważności 19;
ogłoszenie 12;
okręgi 12;
ordynacja wyborcza 14, 18, P 39[2], 42.
Wychodźtwo p. Prawa obywatelskie (wolność wychodźtwa).
Wychowanie 98, 120, 126.
Wydatki państwowe p. Budżet.
Wykształcenie p. Szkoły.
Wymiana P 103.
Wyroki p. Sądy.
Wywłaszczenie p. Własność.
Wyznanie 99, P 100, 106, 112, P 113, 115, P 115[1], P 115[2];
kolegja wyznaniowe (reprezentacja w Senacie) 36;
nauczyciele (wyznanie) 126, P 126;
pozbawienie praw 114;
prawnie nieuznane 119;
związki religijne 116, P 110.

Zaburzenia wewnętrzne p. Rozruchy wewnętrzne.
Zajęcie p. Prawa obywatelskie (wolność wyboru zajęcia).
Zarobkowanie 103, p. także Prawa obywatelskie (wolność wyboru zajęcia i zarobkowania).
Zarządzenie 45.
Zawieszenie praw obywatelskich p. Prawa obywatelskie.
Zawód 96, p. także Prawa obywatelskie (wolność wyboru zajęcia).
Zgromadzenie p. Prawa obywatelskie (wolność zgromadzeń).
Zgromadzenie narodowe 39, P 39[2], 41, P 41[1], 55, 131.
Związek religijny p. Kościół, Wyznanie.
Związki 103, p. także Stowarzyszenia.
Zwierzchnik Rzeczypospolitej, p. Naczelnik Rzeczypospolitej.

SPIS RZECZY.

Strona

Wstęp . . . . . V—VII

Sprawozdanie przewodniczącego komisji konstytucyjnej 1

Projekt ustawy konstytucyjnej, opracowany przez komisję konstytucyjną Sejmu Ustawodawczego: 5

I. Rzeczpospolita 7

II. Władza ustawodawcza 8

III. Władza wykonawcza 22

IV. Sądownictwo 39

V. Powszechne prawa i obowiązki obywatelskie 42

VI. Postanowienia ogólne 58

Skorowidz 60

JN
6753
1920
A5

Poland. Constitution, 1921
Projekty konstytucji

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 14 05 20 03 011 4